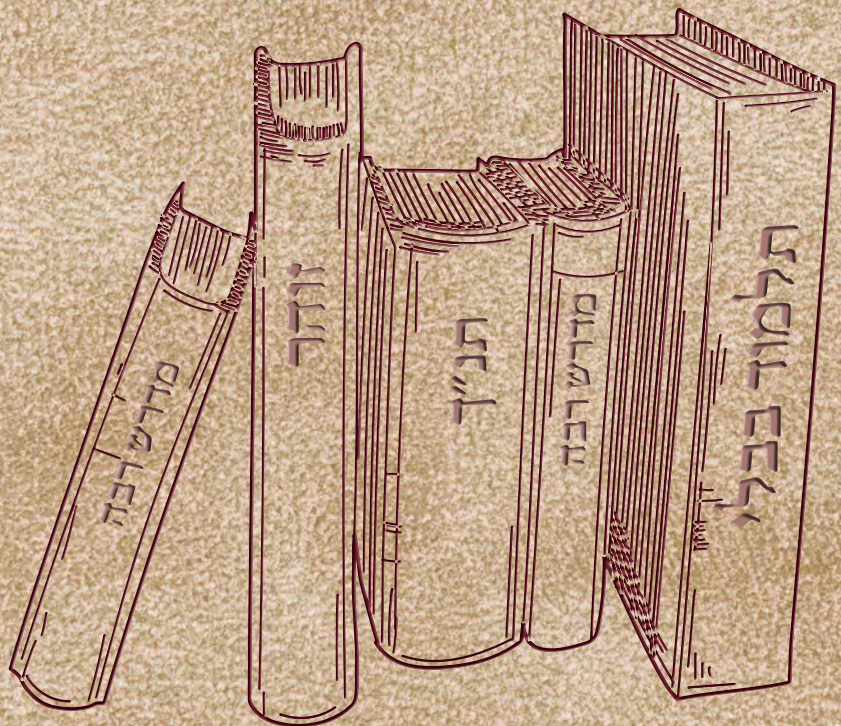

לטייל
בתורתו

פרוייקט לעידוד העמקה
והתבוננות בליקוטי מוהר"ן

למבוא המקראות

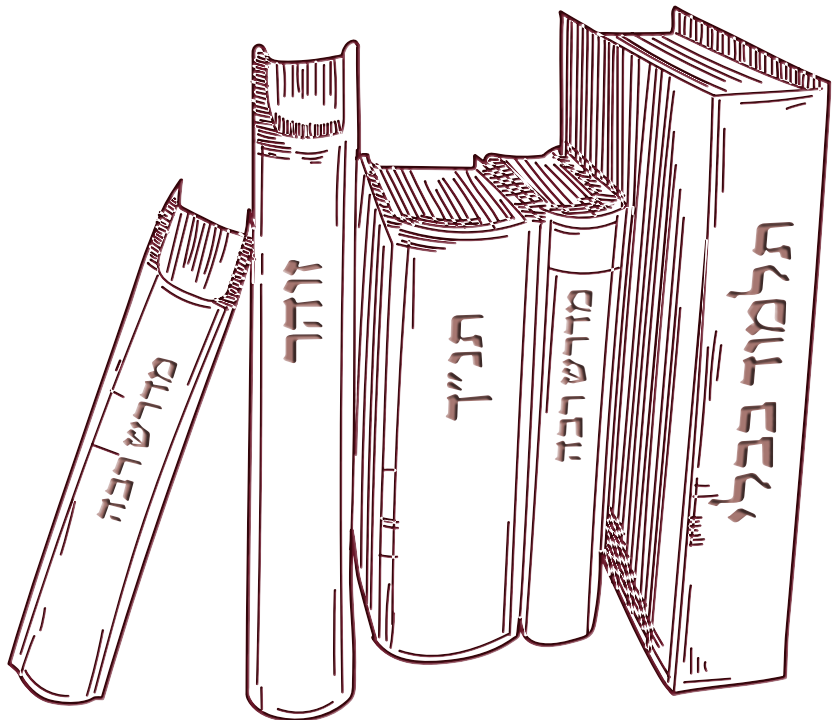
ביאורי המקראות ומאמרי חז"ל
בליקוטי מוהר"ן תורה ס"ב

ל מבוא

המקראות

ביאורי המקראות ומאמרי חז"ל
בליקוטי מוהר"ן תורה ס"ב

יו"ל ע"י

קו לסלסל בתורתו

04-627-73-13

lb046277313@gmail.com

תוכן עניינים

ה	כפתח המבוא
ט	"ויסב אלקים את העם וכו'"
י	"ויאמר בעז לרות לעת האכל גשי הלם"
יא	"ויגש אליו יהודא"
יב	'דא תקרבתא מלכא במלכא'
יג	'ודע מה שתשיב לאפיקורוס'
יד	"כל באיה לא ישובון"
טו	"ואהבת וכו' בכל לבבך" - 'בשני יצריך'
טז	"חלק לבם"
יז	"מלא כל הארץ כבודו"
יח	מקשה את לבו לפל פרעה
יט	"אודך בישר לבב בלמדי משפטי צדקך"
כ	"ורעה אמונה"
כא	"לקרא כלם בשם ה'"
כב	"ביום ההוא ישליך האדם את אלילי כספו ואת אלילי זהבו"
כג	"מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו" וכו', "ישלח דברו"
כד	"עת אשר שלט האדם באדם לרע לו"
	וראשי התאוות הם שלשה שרי פרעה, 'שר המשקים' ו'אופים' ו'טבחים',
כו	שהם: 'קנה' ו'ושט' ו'ורידין'
כז	"נחר גרוני"
ל	"הלוך ונסוע הנגבה: ויהי רעב בארץ וירד אברהם מצרימה"
לא	"קרא בגרון אל תחשך"
לב	"ויראו אותה שרי פרעה ויהללו אותה אל פרעה" ו'ינגע ה' את פרעה"

"אִשָּׁה יִרְאֵת ה' הִיא תִתְהַלֵּל: תִּנּוּ לָהּ מִפְּרֵי יָדֶיהָ" לג

'עוֹלָמְתָא שְׁפִירָתָא, וְלִית לָהּ עֵינִין, וְנוֹפָא טְמִירָתָא וְאַתְנַגְלִיא, אִיהִי נִפְקַת בְּצַפְרָא, וְאַתְכַּסִּיאת בִּימָמָא. אַתְקַשְׁטת בְּקִשׁוּטִין דְּלֵא הוּ'. לה

"יָפָה אֶת רַעֲיָתִי" לה

"חֲדָשִׁים לְבָקָרִים" וְכוּ' לו

"אֲשֶׁר יִלְכוּ לְפָנֵינוּ" לח

'עֲתִידִים צְדִיקִים לְהַחֲיוֹת אֶת הַמֵּתִים' מ

'הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא גּוֹזֵר וְצֹדִיק מְבַטֵּל' מא

'וַיִּסַּב' - לְשׁוֹן סְעֵדָה מב

"חֲבוּר עֲצָבִים אֶפְרַיִם הִנֵּחַ לוֹ", 'שְׂכֵשֵׁשׁ שְׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל,
אִפְלוּ עוֹבְדֵי עַבְדָּה זָרָה מוֹחֲלִין לָהֶם'. אֲבָל "חֶלֶק לְבָב, עֲתָה יֵאָשְׁמוּ" מג

🌀 בפתח המבוא 🌀

בחסדי ה', אנו שמחים להגיש לפניכם בפעם השלישית, חוברת מיוחדת ובה ליקוט כל הפסוקים והמדרשים, הגמרות ומאמרי הזוהר, אשר המה מובאים בלשון רבינו כראיה או אסמכתא לדבריו הקדושים בתורה ס"ב.

ככל שמתרבים ב"ה הלומדים, כך עולה יותר הדרישה לקובץ אחד, שיכיל בתוכו את כל הפסוקים ושאר המדרשים ומאמרי חז"ל המובאים בתורה, בדרך קצרה עם עיקרי הפירושים והביאורים לפסוקים אלו. וזאת מפני שאחד מיסודות הלימוד הבסיסיים ביותר בליקוטי מוהר"ן, הוא פתיחת הפסוקים והמקורות אותם רבינו הביא בתורה ועיון בהם, שהרי הם באמת חלק בלתי נפרד מהתורה בעצמה.

ועל כן, בקובץ זה הובאו לתועלת הלומדים רק הפסוקים או העניינים שהוזכרו בדברי רבינו במפורש, ועליהם חונים מפרשי הפשט, בקצרה ובתמצות.

ברוב הפסוקים והמאמרים הובאו גם שאר הפסוקים או דברי חז"ל הסובבים את הפסוק או העניין אותם רבינו הזכיר בדבריו, ככל שהיה נראה לעניות דעת העורכים, שקשר הדברים לדברי רבינו בתורה בולט וחזק גם בלא עיון מרובה בכללות העניין והסוגיא.

יש להדגיש, שבכלליות נזהרנו בהרחבות הפסוקים, שלא להתרחק יתר על המידה מאותם דברים שהם בגדר פירוש הפשט, וזאת בכדי שלא להחטיא את המטרה בהוצאת קונטרס זה וכדלקמן. למרות זאת חשוב להבהיר, שבוודאי דברי רבינו הינם רחבים מני ים, הרבה יותר ממה שהובא בקובץ זה והמעייין שיש בכוחו להעמיק ולהתפשט כפי רוחב דעתו ועומק שכלו תבוא עליו ברכה.

🌀 רווח כפול! 🌀

כאמור לעיל, אחד מיסודות הלימוד בעיון בליקוטי מוהר"ן, כולל בתוכו את הלימוד של כל ראייה והלכשה של רבינו מדברי חז"ל בתוך המקור בעצמו. דהיינו פתיחת הפסוק או המדרש שרבינו הביא, עיון לימוד והבנה כיצד כללות העניין מבאר את דברי רבינו במאמר בייתר שאת, ומתבאר מתוך דברי רבינו באור ישר וחוזר.

והנה נודע לכל באי דרכי הלימוד שהוציא לאור תעלומה, ממנו יתד ממנו פינה, הגאון החסיד ראבר"נ זצ"ל, שישנם שני 'כללים' מתוך הח"י כללים שעוסקים בפירוש ב'מקורות' המוזכרים בדברי רבינו (מלבד כלל נוסף שעוסק בכפילות הראיות ואין כאן מקומו).

הראשון מהם הוא הכלל החמישי, שבו אנו למדים, שכל פסוק או ראייה שרבינו מביא, הגם שברוב הפעמים נראה, שהפסוק הובא לראיה רק לנקודה מאוד מסוימת בדברי רבינו. אבל

באמת בכל ראייה ואסמכתא, יש קשר אחר של אותו פסוק או מאמר הז"ל לעוד עניינים וחלקים אחרים באותה תורה. ולפעמים אנו רואים כיצד פסוק אחד יכול להיארג להתקשר ולהשליך אלומות אור מופלאות, כמעט לכלל העניינים המוזכרים במאמר, באופן פלאי ועל אנושי!

לא זו בלבד, אלא לפעמים אנו נגלה וניווכח בעיון מעמיק, שפסוק אחד שהובא בסוף המאמר, יכול לשפוך אור חדש על עניין שלם עמום וחסר הבנה המובא בתחילת התורה. ועל ידי זה הוא מעניק הבנה חדשה והסתכלות אחרת באופן נפלא על עניין שלם שעד כה נותר חסר הבנה.

אמנם, לא תמיד אנו יכולים לראות מייד את ההקשר הנפלא דרך אותו פסוק שרבינו ציטט בתורה לכלל ענייני המאמר, אלא רק כאשר אנו נפתח את אותו פסוק עם כל הפסוקים שהם בגדר כלל הסוגייה של אותו פסוק, יפתח לעינינו אותו צוהר מופלא, ואנו נגלה שאכן כל הפרק כביכול 'מדבר' ועוסק בענייני התורה המפוזרים לכל אורכה ומטעמים טעם חדש בכל מה שהבנו עד כה. זהו תמציתו של הכלל החמישי.

אין מקרא יוצא מידי פשוטו

אך כאמור, ישנו עוד כלל – כלל י"א, שעניינו הוא חיבור הפירוש הפשוט של הפסוק עם הפירוש (הדרשני) העמוק שרבינו נותן לאותו פסוק, שבדרך כלל שונה ואף רחוק מאוד מהפירוש הפשוט של אותו פסוק.

למרות שאין כאן המקום להאריך בביאורו של כלל זה, אבל יש לדעת, שבכל פסוק שרבינו מביא, ישנן נקודות הטעונות ביאור, שלולא חיבור הפשט בעמקותו עם הדרש והסוד שרבינו מגלה, יש חיסרון הבנה גם בפשט הפשוט של הפסוק וגם בגילוי הפנימי שרבינו מפרש את הפסוק.

אך ראה זה פלא, שדווקא החיבור והכלליות של הפשט והדרש, שנעשה מתוך קשרי התורה מיניה וביה, הוא זה שמיישב ומתריץ את כל אותן תמיהות וקושיות, הן בפשט הפסוק והם בעמקות הדרש.

חשוב להדגיש, חיבור זה אינו תלוי בסברות והמצאות שונות ומשונות של הלומד, אלא בדברי רבינו בעצמם! החוט המקשר בין הדרש והפשט נמצא בין קשרי התורה עלינו למצאו בתוך התורה, בתוך דברי רבינו.

כי זהו כלל כולל ויסודי, שכל דברי רבינו מתבארים מניה וביה, כל דבריו הקדושים בכל תורה בפני עצמה הם אריגה אחת שקשורה בכל חלקיה בקשר נפלא. ועל כן כל הכללים האחרים ללימוד ליקוטי מוהר"ן, כולל הלימוד הרחב של הפסוקים ומאמרי הז"ל, משתתפים עם כלל זה, לחתור לגלות את הצפונות העמוקות מתוך כל קשרי התורה.

מבנה החוברת

בחוברת זו נוספו שני חידושים לתועלת המעיינים.

החידוש הראשון: עיצוב החוברת בחלוקה מיוחדת לשלושה חלקים. בראש העמוד מובאת התורה מתחילתה לסופה, באמצע העמוד, מובאים הפסוקים והפירושים. ובתחתית העמוד מובאים ההערות והנקודות להתבוננות.

החידוש השני: עשרות הערות מכוונות, מובאות לפי סדר הפסוקים, ולראשונה משובצות בתוך הפסוקים כל הערה במקומה.

אנו מקווים שחוברת זו תהיה לתועלת הלומדים ויתרבה הדעת כמים לים מכסים אכי"ר.

מערכת 'לטייל בתורתו'

סב

(לְשׁוֹן רַבִּינוּ ז"ל:) (שמות יג)

"וַיִּסַּב אֱלֹקִים אֶת הָעַם וְכוּ"

א. וַיִּעַל יְדֵי אֲכִילָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, נִעְשָׂה יְחִוּד קוֹדֵשׁ בְּרִידִי

מקראות המבוארים

"וַיִּסַּב אֱלֹקִים אֶת הָעַם וְכוּ"

ופירש"י: כי קרוב הוא - ונוח לשוב באותו הדרך למצרים, ומדרש אגדה יש הרבה: בראותם מלחמה - כגון מלחמת (במדבר יד) וירד העמלקי והכנעני וגו' (מכילתא). אם הלכו דרך ישר היו חוזרים ומה אם כשהקיפם דרך מעוקם אמרו "נתנה ראש ונשובה מצרימה" אם הולכים בפשוטה על אחת כמה וכמה.

ויסב - הסיבם מן הדרך הפשוטה לדרך העקומה: ים סוף - כמו לים סוף, וסוף הוא לשון אגם שגדלים בו קנים. וחמושים - אין חמושים אלא מזוינים וכו'. דבר אחר חמושים - מחומשים, אחד מחמשה יצאו וד' חלקים מתו בשלושת ימי אפילה.

וברמב"ן פירש: וטעם וחמושים עלו בני ישראל - לומר כי אף על פי שהסב ה'

זלשה"כ בפרשת בשלח (שמות יג יז-ט): וַיְהִי בְשַׁלַּח פְּרַעַה אֶת הָעַם וְלֹא נָחַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים מִן יָנַחַם הָעַם בְּרֹאֲתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרִימָה: וַיִּסַּב אֱלֹהִים אֶת הָעַם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יָם סוּף^א וַחֲמוּשִׁים עָלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ^ב כִּי הִשְׁבַּע הַשָּׁבִיעַ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד פֶּקֶד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהַעֲלִיתֶם אֶת עֲצָמֹתַי מִזֶּה אֶתְכֶם: וַיִּסְעוּ מִסִּכְת וַיַּחֲנוּ בְּאֶתְם בְּקִצֵּה הַמִּדְבָּר: וְה' הִלֵּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהַאִיר לָהֶם לְלַכֵּת יוֹמָם וְלַיְלָה: לֹא יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי הָעַם:

עיונים בקשרי המקראות

בשידוד הטבע אין מקום לחשש כזה. ויתר על כן, הלא גם כשלקחם בדרך הזו, רצו לחזור למצרים בעת שפרעה תפס אותם ליד ים סוף ובמה הועילה אריכות הדרך? ב. האם לקיחת משה את עצמות יוסף, וכן כלל העניין שמדבר מהדרך והנסיעה לארץ ישראל, קשורה לנסיעה לצדיק המובאת בסוף התורה? האם בהקשר זה

א. וצריך עיון מדוע רבינו לא ביאר מילים אלו "דרך המדבר ים סוף" באותו' כאשר הוא מכניס את כל הקדמות המאמר בתוך פסוק זה? וכן יש לעיין בכלליות פשט הפסוקים, שמתוכם אפשר כביכול להבין שהקב"ה לקח את ישראל באופן של טבע כי חשש שעם ישראל ירצו לחזור למצרים, הלא לכאורה אחרי כל הניסים שנעשו

תורה סב - ויסב אלקים

הוא וּשְׁכִינָתִיהָ אִפִּין בְּאִפִּין, בְּבַחֲנִית (רות ב*) "וַיֹּאמֶר בּוֹעֲז לְרוּת לְעֵת הָאֲכָל גְּשֵׁי הַלֵּוֹם", "לְעֵת הָאֲכָל" דִּיִּקָּא, הֵינְנוּ עַל יְדֵי הָאֲכִילָה "גְּשֵׁי הַלֵּוֹם", דָּא יַחֲוֵד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינָתִיהָ, בְּבַחֲנִית (בראשית מד)

מקראות המבוארים

שיהיו צריכים להזדיין כנגד האויבים, דרך התורה לצוות שיתנהג אדם במקצת בדרך הטבע והמקרה ואחרי כן יפעל הנס.

הפסוק מתבאר בדברי רבינו באות ו'. שם מביא את דברי המדרש 'לשון הסיבה', עיין שם וכן את לשון רש"י על המילה וחמושים שיצאו אחד מחמישה.

אותם דרך המדבר היו יראים פן יבואו עליהם פלישתים יושבי הערים הקרובות להם והיו חלוצים כמו היוצאים למלחמה, ויש אומרים שסיפר הכתוב שיצאו ביד רמה וחשבו להיות גאולים, ולא הלכו כדמות עבדים בורחים.

ורבינו בחיי מוסיף לבאר בעניין ההשתדלות: ואף על פי שאין ישראל כשאר העמים

"וַיֹּאמֶר בּוֹעֲז לְרוּת לְעֵת הָאֲכָל גְּשֵׁי הַלֵּוֹם"

אֶל עַם אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ תְּמוּל שְׁלִשׁוֹם: יִשְׁלַם ה' פְּעֻלְךָ וְתִהְיֶה מְשִׁבְרְתְּךָ שְׁלָמָה מֵעַם ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּאת לְחַסוֹת תַּחַת כְּנָפָיו: וְתֹאמֶר אֲמָצָא חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדָנִי כִּי נִחְמַתְנִי וְכִי דִבַּרְתָּ עַל לֵב שִׁפְחָתְךָ וְאָנֹכִי לֹא אֶהְיֶה כְּאֶחָת שִׁפְחָתֶיךָ: וַיֹּאמֶר לָהּ בּוֹעֲז לְעֵת הָאֲכָל גְּשֵׁי הַלֵּוֹם וְאֶכְלֶת מִן הַלֶּחֶם

לאחר שמסופר במגילת רות, על ההערכה של בועז למעשיה של רות שעזבה את אלוהיה ושבה עם חמותה, הפסוק מתאר את הזמנתו של בועז להשתתף באכילה עמו (רות פרק ב פסוק יא - יד):

וַיַּעַן בּוֹעֲז וַיֹּאמֶר לָהּ הֲגַד הֲגַד לִי בַל אֲשֶׁר עָשִׂית אֶת חֲמוּתְךָ אַחֲרֵי מוֹת אִישֶׁךָ, וְתַעֲזְבִי אֶבֶד וְאֶמְדָּ וְאַרְצֵךְ מוֹלְדָתְךָ וְתִלְכִי

עיונים בקשרי המקראות

של דיבורי בועז לרות לכלל עניין הדיבור המובא במאמר, ועיין היטב בהערה הבאה. 1. האם התגיירותה והתקרבותה של רות תחת כנפי השכינה מקושר למה שמובא במאמר, שכדי להשלים ולקשט את האמונה צריך לקרב את המרוחקים ואפילו את העכו"ם לאמונת ישראל. 2. אם נעמיק בעניינה של רות, נשים לב שלפני שהתגיירה, הרי היא בעצמה הייתה בבחינת הקליפות שינקו מהקדושה, שהרי היה לבעלה איסור לחיות עימה מחמת שהייתה

אפשר להוסיף ולקשר את העניין לפסוק "ויגש אליו יהודה?" ג. יש לציין בפירושו הפשט לפי רבינו בחיי, שמרומז בפסוקים אלו, שבני ישראל עשו השתדלות גם בדרך הטבע שהם בבחינת הסיבות המובאות בסוף התורה, ולכאורה היה להם לעשות את התפילה עיקר. ד. יש לציין שכל מגילת רות מתקשרת בכמה בחינות למאמר, ובפרט שכל התחלת הסיפור של רות, מתחיל מרעב שהיה בארץ ישראל ובגללו ירדו אלימלך ונעמי למואב. ה. ויש לעיין בקשר

"וַיִּגַשׁ אֵלָיו יְהוּדָא", דָּא תְּקְרֹבְתָא מְלָפָא בְּמְלָפָא'. (זוהר ויגש דף רו)

מקראות המבוארים

למטה ואמר לה נשי הלם שתשב למעלה
בצד בועז. ומילת הלום מציין תמיד מקום
נעלה ממדרגתו ועל זה אמרו אין הלום
אלא מלכות^ט.

וְטַבְלַת פֶּתֶךְ בַּחֲמִין וְתִשָּׁב מִצַּד הַקּוֹצְרִים
וַיִּצְבֹּט לָהּ קָלִי וְתֹאכַל וְתִשָּׁבַע וְתִתְרַח":

הזמנת בועז באה לרומם את רות, וזה לשון
המלבי"ם: ובועז ישב בראש והקוצרים ישבו

"וַיִּגַשׁ אֵלָיו יְהוּדָא"

כן, וכי זו היא שימת עין שאמרת לשום
עינדך עליו.

חז"ל אמרו שהגשה משמשת בג' לשונות,
בראשית רבה (פרשת ויגש) פרשה צג: דבר אחר
ויגש אליו יהודה, ר' יהודה ר' נחמיה ורבנן,
ר' יהודה אומר הגשה למלחמה, היך מה
דאת אמר (שמואל ב י) ויגש יואב והעם
אשר עמו למלחמה, רבי נחמיה אומר
הגשה לפיוס, היך מה דאת אמר (יהושע
יד) ויגשו בני יהודה אל יהושע לפיוסו,
רבנן אמרי הגשה לתפילה^ב, (מלכים א יח)
ויגש אליהו הנביא ויאמר ה' אלהי וגו', ר'
אליעזר אמר פשט להון אם למלחמה אני
בא, אם לפיוס אני בא, אם לתפילה אני בא.

לאחר שהודיע יוסף שלוקח את בנימין לעבד, ניגש
יהודה לשכנעו לקחת אותו במקום בנימין, וטוען
נגד חוסר הצדק שבהתנהגותו (בראשית מד יח):

וַיִּגַשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי וְדַבֵּר
נָא עִבְדְּךָ דָּבָר בְּאֲזְנֵי אֲדֹנָי וְאַל יַחַר אַפְּךָ
בְּעִבְדְּךָ כִּי כְמוֹךָ כִּפְרַעְהָ:

ופירש רש"י: דבר באזני אדני - יכנסו דברי
באזניך: ואל יחר אפך - מכאן אתה למד
שדיבר אליו קשות: כי כמוך כפרעה
- חשוב אתה בעיני כמלך זה פשוטו.
ומדרשו, סופך ללקות עליו בצרעת כמו
שלקה פרעה על ידי זקנתי שרה על לילה
אחת שעכבה^א. דבר אחר מה פרעה גוזר
ואינו מקיים, מבטיח ואינו עושה, אף אתה

עיונים בקשרי המקראות

כל בקשתו של יהודה אומרת דרשני, שהרי הוא
השתדל אצל משנה למלך מצרים שהוא סיבה,
במקום לבטוח בה' ולהפלל אליו ולא לעשות
מהסיבות עיקר? יא. יש לציין שכלל הסיפור
של שרה, שנלקחה לבית פרעה מובא בתורה
כפירוש בהרחבה בעניין "עת אשר שלט האדם
באדם לרע לו", ועיין היטב בקשרי הדברים.
יב. וצריך להבין כיצד כל הפירושים של המדרש

גויה, ועכשיו היא בעצמה הפכה להיות שלמות
וקישוטי האמונה. ח. עניין מה שרות הותרה
מן האכילה, מקושר לכאורה לעניין המותרות
המובא באות ה'. ויש לעיין היטב בעניין זה.
ט. להרחבת העניין ראה מסכת שבת קי"ג:
ובמסכת זבחים ק"ב. י. פסוק זה מובא בסוף
התורה, על תפילת הצדיק שמבקש שלא יהיה
שום אמצעי, ולכאורה בפשט הפסוק, אדרבה,

רק האכילה צריך להיות מאכל אחר שנתפרר, ואין בו שום תערובות. כי מאכל שיש בו תערובות, על ידי מאכל פזה, יוכל האדם להטוא.

מקראות המבוארים

'דא תקרבתא מלפא במלפא'

המלכים נועדו, תרין עלמין קדישין עלמא עלאה ועלמא תתאה.

ובביאור 'מתוק מדבש': תקרבתא דעלמא בעלמא, התקרבות עולם התחתון שהוא המלכות שורש נשמת יהודה, בעולם העליון שהוא יסוד דו"א שורש נשמת יוסף. לאתאחדא דא בדא למהוי כלא חד, כדי להתאחד היסוד והמלכות זה בזה להיותם באחדות אחת. רזא דמהימנותא הכא, יש כאן רמז לסוד האמונה שהוא סוד עולם האצילות המרומז במלת מלכים שהכוונה לזו"נ. כי הנה המלכים נועדו תרין עלמין קדישין עלמא עלאה ועלמא תתאה, המלכים הם שני עולמות הקדושים עולם העליון שהוא ז"א ועולם התחתון שהוא המלכות.

הזוהר הקדוש (ויגש דף ר"ו) מאריך לבאר את עניין מפגש יהודה ויוסף ורמזיו באריכות.

זה לשון הזוהר: תא חזי ויגש אליו תקרבתא דעלמא בעלמא לאתאחדא דא בדא למהוי כלא חד, בגין דיהודה איהו מלך ויוסף מלך אתקריבו דא בדא ואתאחידו דא בדא". ר' יהודה פתח ואמר (תהלים מ"ח) כי הנה המלכים נועדו דא יהודה ויוסף בגין דתרווייהו מלכים ואתקריבו דא בדא לאתווכחא תרווייהו כחדא וכו'. כי הנה המלכים אמר ר' יהודה רזא דמהימנותא הכא דהא כד רעותא אשתכח וקשורא אתעטר כחדא כדין תרין עלמין מתקשרן כחדא ואודמנן כחדא, דא לאפתחא אוצרא ודא ללקטא ולמכנש בגויה וכדין כי הנה

עיונים בקשרי המקראות

עולים בקנה אחד זה עם זה ועם דברי רבינו, וכיצד ההגשה לתפילה נכנסת בתוך הדיבורים שדיבר עם יוסף. יג. ויש לעיין האם קירבה ואחדות הם שתי מדרגות שונות בייחוד או שזה היינו הך?

ב. וְהַבְּרִירָה שֶׁל הַמַּאֲכָלִים – הוּא עַל יְדֵי אֱמוּנָה. כִּי הָאֱמֶת, מֵה שֶׁהַגְּבִיל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לַשֶּׁכֶל הָאֲנוּשֵׁי שְׂיֻכָּל לְהִבִּין, הוּא מְצוּה גְדוּלָה לְחִדּוֹד הַשֶּׁכֶל, לְהִבִּין הַדָּבָר עַל בּוֹרִיו, וְעַל זֶה נֶאֱמָר (אבות פ"ב) 'וְדַע מֵה שֶׁתִּשָּׁיב לְאֶפִיקוֹרוֹס'.

מקראות המבוארים

'וְדַע מֵה שֶׁתִּשָּׁיב לְאֶפִיקוֹרוֹס'.

ישובון ולא ישיגו אורחות חיים" (משלי ב ט). ואמר, ועם היותך לומד דעות האומות כדי שתדע איך תשיב עליהם, היזהר שלא ידבק בדעתך דבר מזה, ודע כי אשר תעבוד לפניו ידע צפונותיך, והוא אומר: ודע לפני מי אתה עמל.

ובפירוש הרע"ב כתב: לאפיקורוס - לשון הפקר המבזה את התורה ומחשיבה כאילו היא הפקר. אי נמי, משים עצמו כהפקר ואינו חס על נפשו לחוש שמא תבא עליו רעה^{טו} על שמבזה את התורה או לומדיה: ודע לפני מי אתה עמל - בתשובה זו שאתה משיב לאפיקורוס. שלא יפתה לך לנטות לדעתו:

ובפירוש תפארת ישראל ביאר את האמור בסוף המשנה: ונאמן הוא בעל מלאכתך - בענייני עסקי פרנסתך הגופניים, כי בידו מונחת גם הצלחות הזמניים:

אמרו במשנה (אבות פרק ב' משנה י"ד): רבי אלעזר אומר הוי שקוד ללמוד תורה, ודע מה שתשיב לאפיקורוס, ודע לפני מי אתה עמל, ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך".

וכתב הרמב"ם בפירוש המשנה: הוי שקוד ללמוד תורה ענין שקידה, הוא מלשון הכתוב כי שוקד אני על דברי. כלומר מהר ומשתדל. או יהיה עניינו הרגל ותמידות כמו לשקוד על דלתותי יום יום: מה שתשיב לאפיקורוס אמר: למד דברים שתשיב בהם על האפיקורוסים מן האומות, ותתווכח עמהם ותענה להם אם יקשו לך. ואמרו: "לא שנו אלא אפיקורוס גוי, אבל ישראל כל שכן דפקר", רצונו לומר: שהוא יוסיף זלזול ולגלוג, ולפיכך אין ראוי לדון עמו כלל, לפי שהוא לא יתוקן, ואין לו רפואה כלל, "כל באיה לא

עיונים בקשרי המקראות

המשנה, הוא בוודאי קשור לפרנסה שהיא בלא אמצעי אלא רק מהשי"ת. טו. האם מתקשר לעניין 'ומקשה לבו יפול ברעה' שנכתב

יד. ויש לציין שלכאורה גם עניין השקידה ללמוד תורה מקושר לחידוד השכל באותם המקומות שזו מצווה גדולה, וכן עניין השכר המוזכר בסוף

כִּי יֵשׁ חִילוּק בֵּין הַקּוֹשִׁיּוֹת, כִּי יֵשׁ קוֹשִׁיָא שְׂיִכּוּל הָאָדָם לְהַבִּין תִּירוּיָן עַל קוֹשִׁיָא זו, עַל זֶה נֶאֱמַר: 'וְדַע מַה וְכוּ'. וְיֵשׁ קוֹשִׁיָא שְׂאִינוּ בְּאִפְשָׁרֵי לְשַׁכַּל הָאֲנוּשֵׁי לְהַבִּין תִּירוּיָן עַל קוֹשִׁיָא כְּזו, רַק לְעֵתִיד לָבֵא יִתְגַּלֶּה הַתִּירוּיָן, אֲסוּר לְאָדָם לְעֵינֵי בָהֶם, וְכָל מִי שְׂסוּמָךְ עַל שְׂכָלוֹ וּמְעֵינֵי בָהּ, עַל זֶה נֶאֱמַר: (משלי ב) "כָּל בְּאִיָּה לֹא יִשׁוּבוֹן", כִּי עַל קוֹשִׁיָא כְּזו, אֲסוּר לְסִמּוּךְ עַל שְׂכָלוֹ, רַק לְהַעֲמִיד עַל אֲמוּנָה.

מקראות המבוארים

"כָּל בְּאִיָּה לֹא יִשׁוּבוֹן"

תדבק במ דעת מינות ותחמיין את שכלם כשאור בעיסה שלא ישובו עוד אל ארחות הרת והאמונה, וכן אמרו חז"ל (ע"ז דף י"ז). דפריש ממינות מיד מת, כי אם יישאר בחיים ישוב עוד לכסלה.

בחז"ל מבואר שגם אם חושב מתחילה שיעיין בדברי המינים ולא יכשל, אין הדבר כן. זה לשון 'אבות דרבי נתן' פרק ב': איזהו סייג שעשו כתובים לדבריהם הרי הוא אומר "הרחק מעליה דרכך ואל תקרב אל פתח ביתה" (משלי ה ח), הרחק מעליה דרכך זו מינות שאומרים לו לאדם אל תלך בין המינים ואל תכנס לשם שמא תכשל במ, ואם אמר בטוח אני בעצמי שאע"פ שאני נכנס לשם איני נכשל במ, שמא תאמר שומע אני את דבריהם וחוזר בי תלמוד לומר: "כל באיה לא ישובו ולא ישיגו ארחות חיים".

בפרק ב' בספר משלי מלמד שעל ידי התורה הקדושה יינצל האדם מיאשה זרה' שהיא האפיקורסות (רש"י פסוק טז), והתאוה (הגר"א פסוק טז), ומתאר את גודל הסכנה בה. זה לשון הפסוקים (א - יט): בְּנֵי אִם תִּקַּח אֲמָרֵי וּמְצוֹתַי תִּצְפֵּן אֶתְךָ: לְהִקְשִׁיב לְחִכְמָה אֲזַנְךָ תִּטֶּה לְבָבְךָ לְתַבּוּנָה: (... אֲזו תבין צדק ומשפט"י ומישרים כל מעגל טוב: כי תבוא חכמה בלבך ודעת לנפשך ינעם: מזמה תשמר עליך תבונה תנצרכה: (... להצילך מאשה זרה מנכריה אמריה החליקה: העזבת אלופי נעוריה" ואת ברית אלהיה שכחה: כי שחה אל־מוֹת ביתה ואל־רפאים מעגלתיה: כל־בְּאִיָּה לֹא יִשׁוּבוֹן וְלֹא יִשִּׁיגוּ אֲרָחוֹת חַיִּים:

ופירש רש"י: לא ישובו - יקשה בעיניהם לפרוש ממנה ולחזור בהם. ובמלבי"ם: כל באיה לא ישובו עוד בתשובה, וגם אם ישובו לא ישיגו עוד ארחות חיים, כי

עיונים בקשרי המקראות

תשובה כי נסתמים שבילי השכל, עלול להחליק וליפול משם לקושי הלב בקושיות שאין עליהם תשובה. יז. לפי הכלל השישי, מובן שיש להליך שהוא ההיפך מיחוד קוב"ה ושכינתיה,

בהמשך. יז. יש לעיין האם לשון זו קשורה ללימוד הפוסקים כלשון הפסוק 'בלמדי משפטי צדקך'. ולפי זה יש להוסיף ולעיין, האם כאשר אין תשובות לשאלות הפשוטות שיש עליהם

וְאֶפִּילוּ אֵלּוּ הַקְּשִׁיּוֹת שֵׁשׁ עָלֵיהֶם תְּשׁוּבָה, לַפְעָמַיִם נִסְתָּמוּ שְׁבִילֵי הַשֶּׁכֶל, וְאִינוּ יוֹדְעֵי לְהָשִׁיב, וְנִזְרְקָה בּוֹ אֶפִּיקוֹרְסִית, וְאִינוּ יוֹדְעֵי מַה לְהָשִׁיב עַל אֶפִּיקוֹרְסִית. וְזֹאת הָאֶפִּיקוֹרְסִית, הִיא לְכָל אֶחָד לְפִי בְחִינָתוֹ, יְכוּל לְהִבִּין בֵּין רַב לְמַעַט.

כִּי צָרִיךְ לְעִבּוֹד אֶת ה' בְּשָׁנֵי יְצָרִין, שְׁיִהְיֶה הַיְצָר הָרַע כְּפוּף לַיְצָר טוֹב, כְּמֵאֵמֶר חֲכָמֵינוּ ז"ל: (ברכות נד) "וְאֶהְבֶּתְּ וְכוּ' בְּכָל לְבַבְךָ" – בְּשָׁנֵי

”וְאֶהְבֶּתְּ וְכוּ' בְּכָל לְבַבְךָ” – ‘בְּשָׁנֵי יְצָרִיךְ’

הַטּוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ו) וְאֶהְבֶּתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבַבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. בְּכָל לְבַבְךָ, בְּשָׁנֵי יְצָרִיךָ, בַּיְצָר טוֹב וּבַיְצָר רָע. וּבְכָל נַפְשְׁךָ, אֶפְלוּ הוּא נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ. וּבְכָל מְאֹדְךָ, בְּכָל מְמוֹנְךָ. דְּבַר אַחֵר בְּכָל מְאֹדְךָ, בְּכָל מוֹדָה וּמוֹדָה שֶׁהוּא מוֹדֵד לְךָ הוּי מוֹדָה לוֹ כְּמֵאֵד מְאֹד. וְכוּ'. כֹּל חוֹתְמוֹ בְּרִכּוֹת שֶׁהֵיוּ בְּמִקְדָּשׁ, הֵיוּ אוֹמְרִים מִן הָעוֹלָם. מִשְׁקַלְקְלוֹ הַמִּינִין, וְאֵמֶר, אֵין עוֹלָם אֵלָּא אֶחָד, הַתְּקִינּוּ שִׁיְהוּ אוֹמְרִים, מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. וְהַתְּקִינּוּ, שִׁיְהֵא אָדָם שׁוֹאֵל אֶת שְׁלוֹם חֲבָרוֹ בְּשֵׁם כָּא, שֶׁנֶּאֱמַר (רות ב) וְהִנֵּה בְעֵז כָּא מְבִית לָחֶם, וְיֵאמֶר לְקוֹצְרִים ה' עִמָּכֶם, וְיֵאמְרוּ לוֹ, יְבָרְכֶךָ יְיָ.

בפרשת שמע לאחר יחוד ה' אנו מצווים על אהבתו יתברך בכל לבבנו. זה לשון הפסוקים (דברים ו ד-ז): שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד: וְאֶהְבֶּתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבַבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִכִּי מְצִוֶּה הַיּוֹם עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדַבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ:

ופירש רש"י: כָּל לְבַבְךָ. בְּשָׁנֵי יְצָרִיךָ. דְּבַר אַחֵר כָּל לְבַבְךָ, שְׁלֵא יִהְיֶה לִיבְךָ חֲלוּק עַל הַמְּקוֹם (ספרי שם).

וזה לשון המשנה בברכות (דף נ"ד): חַיֵּב אָדָם לְבָרְךָ עַל הָרַעָה בְּשֵׁם שֶׁהוּא מְבָרְךָ עַל

מחודדין בפיו, הוא עניין מה שכתב שמצווה לחדד השכל להבין הדבר על בוריו, ושעל ידי לימוד התורה מגיע לשלמות הלב. כ. ועיין היטב בדברי רבינו, שכלל את שני הפירושים יחדיו בתוך דבריו, ודוק היטב. כא. ואפשר להתבונן בהרחבת דברי המשנה, האם כל עניין השלום המוזכר בתו"ד המשנה קשור לתיקון המחלוקת, שעל ידו תיקון המינות ועבודת שני היצרים.

בבחינת העוזבת אלוף נעוריה, שהוא מצב של פירוד. יח. הנה רבינו הביא על פסוק זה את דרשת חז"ל, ויש להבין בדברי חז"ל גופא, מהיכן עיקר הלימוד והריבוי, ובדברי רבינו משמע שעיקר הלימוד הוא מכפילות המילה לבבך בשתי אותיות ב', ואם כן יש להבין לפי קשרי התורה, מהו הריבוי במילה 'בכל' לבבך. יט. יש להתבונן אם הציווי 'ושננתם' שיהיו דברי תורה

יִצְרָךְ, שְׂיִהְיֶה לְבוֹ שָׁלֵם עִם ה' אֱלֹקָיו, שְׁלֵא יִהְיֶה לוֹ מִחְלוּקַת בֵּין שְׁנֵי יִצְרָן, הֵינּוּ שְׁלֵא יִהְיֶה לְבוֹ חֶלֶק עֲלָיו, בְּחִינַת (הושע י) "חֶלֶק לְבָם".

מקראות המבוארים

המצוות ועבודת יצר הרע הוא שיכבוש יצרו המתגבר עליו וזו היא העבודה שלו מה שאדם יכול לעבוד לבורא ביצר הרע. עוד נוכל לומר שיצר הטוב הוא מדת הרחמנות וכיוצא בזה ויצר הרע נברא לאכזריות, וכשאדם אינו מרחם על הרשעים והוא אכזרי להם נמצא שהוא עושה מצוה גדולה ועבודת השם עם יצר הרע. ובפירוש 'תפארת ישראל' כתב: וביצר רע - רצה לומר גם בתאוות תענוגים הגופניים שמסוגלים שיחטא האדם בהן, יהי כוונתך בהשתמשך בהם לצורך קיום הגוף לשם שמים לחזק גופך לעבודתו יתברך, אי נמי ביצה"ט למצות עשה וביצה"ר למצות לא תעשה שיהיה לו גבול לומר עד כאן תבוא.

ואומר (שופטים ו) ה' עמך גבור החיל. ואומר (משלי כג) אל תבוז פי זקנה אפך. ואומר (תהלים קיט) עת לעשות לה' הפרו תורתך. רבי נתן אומר, הפרו תורתך עת לעשות לה':

הרמב"ם בפירושו המשנה מבאר: ומה שאמר ביצר טוב וביצר רע, רוצה לומר להשיב אל לבו אהבת האל ולהאמין בו, ואפילו בשעת העברה והכעס והאף שכל זה הוא יצר רע, כמו שאמר בכל דרכיך דעהו אפילו בדבר עברה. ופירוש מדה ענין, רוצה לומר בכל ענין שיבואך שבחחו והודהו.

ורבינו יונה ביאר (תלמידי ר' יונה על הרי"ף בפרק הרואה): ככל לבבך בשני יצריך ביצר טוב וביצר רע. עבודת יצר הטוב היא עשיית

"חלק לבם"

כרוב לפריז הרבה למזבחות כטוב לארצו הטיבו מצבות, כשהשפיע עליהם הטובה והם הרבו לעשות עגלים למזבחות, והרבו מזבחות. חלק לבם ממני. עתה יאשמו - הוא הדבר אשר יערוף מזבחותם וכו'. דבר אחר לפי מדרש אגדה, גדול השלום שאפילו ישראל עבדו עכו"ם ושלום ביניהם אין השטן מקטרג ביניהם שנאמר "חבור עצבים אפרים הנח לו" (הושע ד) ושנוי המחלוקת שנאמר "חלק לבם עתה יאשמו" יש פתחון פה לשטן לקטרגי.

הנביא הושע מתאר איך ככל שהשפיע הקב"ה טוב על ישראל, לקחו את הטוב ההוא והשתמשו בו לעבודה זרה רח"ל, וממשיך ואומר שמחמת ש'חלק לבם' ראוי שייענשו (הושע י א-ב): גִּפְן בּוֹקֵק יִשְׂרָאֵל פְּרִי יִשׁוּה לֹו כָּרֵב לְפָרְיוֹ הֲרֵבָה לְמִזְבְּחוֹת כְּטוֹב לְאַרְצוֹ הֵיטִיבוּ מִצְבוֹת: חֶלֶק לְבָם עֲתָה יֵאָשְׁמוּ הוּא יַעֲרֹף מִזְבְּחוֹתָם יִשְׁדֵּר מִצְבוֹתָם:

ופירש רש"י: גפן בוקק ישראל פרי ישוה לו, ישראל דומין לגפן המשיר כל פריז הטוב כך עזבו אותי שאני פרי הטוב והשוה לו.

עיונים בקשרי המקראות

כב. יש לציין, שגם בפסוק זה רבינו מזכיר את שני הפירושים המובאים בדברי רש"י, אך בשתי מקומות

וּבַאֲמַת, אִם הָיָה יוֹדֵעַ הָאָדָם יְדִיעָה בְּלֵב שְׁלֹם, שֶׁ"מֵלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ" (ישעיהו^ו), וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹמֵד בְּשַׁעַת הַתְּפִילָה, וְשׁוֹמֵעַ הַתְּפִילָה, וּוְדָאֵי הָיָה מִתְּפִלָּל בְּהַתְּלַהּבוֹת גְּדוֹל, וְהָיָה מִדְּקָדֵק מְאוֹד

מקראות המבוארים

חלק לבס: עתה יאשמו - לפיכך עתה בקרוב יחרבו:

והמעייין במלבי"ם יראה את כל השתלשלות העניינים באותה תקופה, איך על ידי המחלוקת נגרם חורבנם, בין בגשמיות, ובין ברוחניות.

ובתרגום יונתן כתב: אֲתַפְּלַג לְבַהוֹן מִן אוֹרֵי תֵא כְּעֵן יְחֻבּוֹן כְּעֵן אֵי תִי עֲלֵיהוֹן סְנֵאָה יְחֻזַר קְדֻלְהוֹן דְּאֲגוּרֵיהוֹן יְבוּז קְמַתְהוֹן;

וברד"ק: חלק לבס - מיראת האל ומתורתו

"מלא כל הארץ כבודו"

וכן תירגם קדוש קדוש קדוש ג' פעמים כתרגומו.

ופירש המצו"ד: מלא וכו' - כבודו מלא בכל הארץ:

וזה לשון המלבי"ם: מלא כל הארץ כבודו. רוצה לומר הגם שהוא קדוש בתכלית הקדושה והרוממות, מכל מקום כבודו ותהלתו מלא גם כל הארץ שהוא הקצה השפל מבריאותיו, כי השגחתו מלאה את כל, אין דבר ריק ממנה. (והוסיף שבפסוקים אלו מבוארת דרך ההנהגה הטבעית ודרך ההנהגה הניסית.⁷²)

ובחז"ל נקרא כבוד זה המתפשט בעולם - רגלי השכינה (ברכות מ"ג:). ואל יהלך בקומה זקופה - דאמר מר: המהלך בקומה זקופה

בתחילת נבואת ישעיהו ראה את 'מעשה מרכבה', שם שמע את המלאכים מכריזים על קדושתו יתברך, ושימלא כל הארץ כבודו (פרק ו א-ג): בְּשַׁנַּת מוֹת הַמְּלָךְ עֲזִיָּהוּ וְאָרְאָה אֶת אֲדָנִי יִשְׁבֵּי עַל כֶּסֶא רָם וְנִשָּׂא וְשׁוֹלְיוֹ מְלָאִים אֶת הַהֵיכָל: שְׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפִים שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאֶחָד בְּשָׂתַיִם יְכַסֶּה כְּנָיו וּבְשָׂתַיִם יְכַסֶּה רִגְלָיו וּבְשָׂתַיִם יְעוֹפֵף: וְקָרָא זֶה אֵל זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

ופירש רש"י: וקרא זה אל זה - נוטלין רשות זה מזה שלא יקדים האחד ויתחיל ויתחייב שריפה אלא אם כן פתחו כולם כאחד, וזהו שיסד ביוצר אור קדושה כולם כאחד עונים כו', ומדרש אגדה מעשה מרכבה הוא,

עיונים בקשרי המקראות

בלשון הפוכה מלשון הפסוק, כי בלשון רבינו נכתב שהקב"ה עומד ושומע התפילה, ובלשון הנביא כתוב שה' יושב. כד. ויש לציין שכלל עניין ההשגחה הניסית ודרכי הטבע מקושרים להמשך המאמר בעניין הסיבה והאמצעי מול

שונים בתורה, כי באות ב' רבינו הזכיר בעיקר את חלוקת הלב ממנו יתברך, ובסוף התורה בהשמטות, מובא הפירוש של דברי חז"ל על המחלוקת בתוך ישראל. כג. ויש להעיר, שדווקא בהקשרו של פסוק זה רבינו נקט

לְכוּיִן אֶת דְּבָרָיו. וּבְשִׁבִיל שְׁהָאָדָם אֵינוֹ יוֹדֵעַ זֹאת יְדִיעָה בְּלֵב שְׁלָם,
בְּשִׁבִיל זֶה אֵינוֹ מִתְּלַהֵב כָּל כֶּד, וְאֵינוֹ מְדַקְדֵּק כָּל כֶּד. וְכָל אֶחָד לְפִי
מוֹעֵט שְׁכָלוֹ וַיְדִיעֶתוּ, בֵּין הַתְּלַהֲבוֹתוֹ וְדַקְדּוּקוֹ.

וְהַיְדִיעָה הִיא מֵהַיֵּצֵר הַטּוֹב שְׁבַלְב, וְהַסְתָּרַת הַיְדִיעָה הִיא מֵהַיֵּצֵר
הָרַע שְׁבַלְב. וְהַסְתָּרַת הַיְדִיעָה הֵן הֵן אֶפִיקוֹרְסִית וְקוֹשִׁיּוֹת, שְׁהַיֵּצֵר
הָרַע מְקַשֶּׁה אֶת לְבוֹ לִיפּוֹל בְּרָעָה.

וְהַתִּיקוֹן לְזֶה הַמַּחְלֻקָּת שְׁבַלְב, לְתַקֵּן אוֹתוֹ בְּשִׁרְשׁוֹ, הֵינּוּ
כִּי עֵיקַר הַתְּהוּוֹת מַחְלֻקָּת הַיֵּצֵר הָרַע, שִׁרְשׁוֹ מִן הַמַּחְלֻקָּת
שְׁבַקְדוּשָׁה, בְּשִׁהֲשֵׁת־לְשָׁלָה מִן דְּרָגָא לְדְרָגָא, עַד שֶׁנִּשְׁתַּלְשַׁל

מקראות המבוארים

אפילו ארבע אמות, כאילו דוחק רגלי
שכינה, דכתיב: מלא כל הארץ כבודו. וכן
בתיקוני זוהר י"ח דף ל"ד: מלא כל הארץ כבודו
דא שכינתא.

מקשה את לבו לפל ברעה

אולם כי לא חטא, עושה את עצמו מפחד
על העתיד שלא יחטא, ועל ידי כן נשמר
מחטא ומפלס דרכיו, אבל המקשה לבו
הוא בהפך שרואה שמתייסר בייסורין ויש
פחד והוא מקשה לבו, כמו פרעה שהקשה
את לבו ולא ירא ה'י, הוא יפול ברעה ולא
יהיה לו תקומה.

רבינו נקט את לשון הפסוק במשלי לכן הבאנו
בקצרה את תמצית העניין, למרות שמוהר"ת לא
ציין מקור ללשון זו. וזלשה"כ (כח יד): אֲשֶׁרִי אָדָם
מִפְּחַד תְּמִיד וּמְקַשֶּׁה לְבוֹ יפּוֹל בְּרָעָה:
ופירש רש"י: מִפְּחַד תְּמִיד - רואג מעונש
ובכך מתרחק מעבירה. ובמלבי"ם מרחיב:
אשרי אדם המפחד, שהגם שלבו בריא

עיונים בקשרי המקראות

והמופתים של שידוד הטבע. ואכן בהמשך
התורה רבינו עוסק בעניין פרעה בהרחבה,
וכן בעניין בניין האמונה על ידי שידוד הטבע.

האמונה השלימה. כה. ויש לציין שרש"י
בפירושו מזכיר שלשון זו מוזכרת אצל פרעה,
שהקשה את ליבו שוב ושוב, מול כל האותות

למטה, נתהוה ממנו מחלוקת היצר הרע, בבחינת "חלק לבם", ומטיל בו אפיקורסית, ומסתיר ממנו שבילי השכל אשר אינו יודע להשיב.

ומחלוקת שבקדושה, הוא מחלוקת תנאים ואמוראים שבגמרא, נשה אוסר וזה מתיר, ומהשתלשלותם למטה, נתהוה ממנו מחלוקת היצר הרע. וכשמתקן המחלוקת שבקדושה, אזי ממילא נתבטל מחלוקת היצר הרע, כי אין אחיזתו אלא משם.

ותיקון המחלוקת שבקדושה, הן הלכות פסוקות. כי פסק הלכה הוא השלום והכרעה של מחלוקת התנאים ואמוראים. ועל ידי לימוד הפוסקים, הוא נתקשר להשלום שבקדושה, ומתקן המחלוקת שבקדושה, ואז נתבטל המחלוקת היצר הרע שבבלבו, ואז יוכל לעבוד את השם בכל לבבו בשני יצרים, ונפתחו לו שערי השכל שיודע להשיב לאפיקורס; וכל זה נעשה על ידי ההכרעה והשלום הנ"ל.

וזה אותיות שלום נוטריקון: 'ו'דע מ'ה'ש'תשיב' אפיקורס', כי על ידי השלום יודע להשיב על אפיקורסית שבבלבו.

וזה: (תהלים קיט) "אודך ביושר לבב, בלמדי משפטי צדקך", "לבב"

מקראות המבוארים

"אודך ביושר לבב בלמדי משפטי צדקך"

<p>בתפילותיו של דוד המלך על קיום כל חלקי המצוות, נאמר (תהלים קיט ה-ח): אחלי יבנו דרכי לשמר חקיך: אז לא אבוש בהביטי אל כל מצותיך: אודך ביושר לבב בלמדי</p>	<p>משפטי צדקך: אתיחקיך אשמר אל-תעזבני עד-מאד: ופירש מצו"ד: בלמדי - כשאלמוד משפטי צדקך, אדע אז איך אודך ביושר לבב:</p>
---	---

דִּיּיקָא, 'בְּשֵׁנֵי יִצְרָיִן'; אִימַתִּי, כִּד "לְמַדֵּי מִשְׁפָּטֵי צְדָקָה", הֵינּוּ עַל יְדֵי לִימוּד הַפּוֹסְקִים.

אָבֵל הַקּוֹשִׁיּוֹת שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם תִּירוּיָן, אָסוּר לְאָדָם לְעֵיִן בָּהֶם, רַק לְחִזְק אֶת עֲצָמוֹ בְּאִמוּנָה. וּכְשֵׁישׁ לוֹ אִמוּנָה בְּשִׁלְמוֹת, יוֹכֵל לְהִיּוֹת עַל יְדֵי אֲכִילָתוֹ יְחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׂכִינְתִּיהָ כִּנְ"ל, בְּחִינַת (תהלים לו) "וְרַעְיָה אִמוּנָה", הֵינּוּ בְּחִינַת אֲכִילָה, עַל יְדֵי "אִמוּנָה".

מקראות המבוארים

להודות את ה' ביושר בלי בלבול דעת, וזהו אודך ביושר לבב כלומר בלי ערבוב לבב בלמדי משפטי צדקך שהוא בלימוד הלכותיהם¹¹:

ועוד כתב האלשיך, שמתוך לימוד התורה וההלכה יבואו לתפילה בלב שלם, וזה לשונו: אך כל כך אהיה שקוע בהן עד היות כל ההלכות ברורות לפני כהלכה פסוקה, שאוכל

"וְרַעְיָה אִמוּנָה"

אתפרנס: ועשה טוב - ואז תשכון ארץ לאורך ימים: ורעה אמונה - תאכל ותתפרנס משכר האמונה שהאמנת בהקדוש ברוך הוא לסמוך עליו ולעשות טוב:

האלשיך כתב 'שכן ארץ' הכוונה לארץ הקודש: לדור בארץ ישראל והוא אומרו שכן ארץ. והביטחון בה' גורם שלא יעזובה, כמבואר במלבי"ם: המרעים צריכים לעבור ימים ונהרות לבקש סיבות הצלחתם ואתה תשכן ארץ, כי יתן טרפך בכל מקום.¹²

בפרק ל"ז בתהלים מאריך ללמד שלא לקנא בהצלחת הרשעים וחלילה להתנהג כמותם, רק אדרבה לעשות טוב ולבטוח בה' (תהלים לו א-ה): לְדוֹד אֵל תִּתְחַר בְּמַרְעִים אֵל תִּקְנָא בְּעֵשִׂי עוֹלָה: כִּי כַחֲצִיר מְהֵרָה יִמְלוּ וּכְיֶרֶק דְּשָׂא יִבּוֹלוּ: בְּטַח בַּח' וְעֵשָׂה טוֹב שְׂכָן אֶרֶץ וְרַעְיָה אִמוּנָה: וְהַתְעַנֵּג עַל ה' וַיִּתֵּן לָךְ מִשְׂאֵלֶת לֶבֶךָ: גּוֹל עַל ה' דְּרַבְרָב¹³ וּבְטַח עָלָיו וְהוּא יַעֲשֶׂה:

ופירש רש"י: בטח בה' - ואל תאמר אם לא אנזול ואגנוב או אתן לעני צדקה במה

עיונים בקשרי המקראות

הוא בבחינת "עת אשר שלט האדם באדם לרע לו". עיין בפנים היטב ודוק. כח. ויש להתבונן האם הדברים קשורים לירידה מן הארץ בעת רעבון, כמו שמצינו אצל השבטים, אצל אברהם אבינו, ואצל אלימלך במגילת רות, כמבואר בהמשך התורה. ואם כן יש לעיין מה שונה ירידת אברהם והשבטים הקדושים מירידת אלימלך.

כו. והרוצה להרחיב ולהעמיק בקשרי שאר הפסוקים שם, יפתח את הפרק כולו, שם ימצא קשרים רבים למאמר, אך מחמת אריכותם אין כאן המקום להזכירם. כז. המתבונן בכל ענייני הפרק הזה יראה ב' קשרים מרכזיים לכלל ענייני המאמר. א' עניין הביטחון האמיתי לא להישען על הסיבות, ב' שכל התגברות הרשעים והצלחתם

ג. **וְעִיָּקָר שְׁלִימוֹת וְקִישׁוּמֵי אַמוֹנָה, הֵיִינוּ לְקָרֵב דְּוֹקָא**
הַמְרוּחָקִים, בְּחִינַת (צפניה ג) "לְקָרֹא כּוֹלֵם בְּשֵׁם
ה'", אֲפִילוּ עִבְדוּם יִקְרְבוּ לְאַמוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל וְ"לְעִבְדוֹ שְׂכָם אֶחָד".

מקראות המבוארים

"לְקָרֹא כּוֹלֵם בְּשֵׁם ה'"

בשם ה', זהו שפה ברורה, כמו שאמר
 בנבואת זכריה ביום ההוא יהיה ה' אחד
 ושמו אחד. והחכם רבי אברהם אבן עזרא
 ז"ל פירש יתהפכו לעבוד ה' לבדו בשפה
 ברורה היא לשון הקודש שבה לבדה נקרא
 השם הנכבד (כבתנחומא פרשת נח יט): **לְעִבְדוֹ**
שְׂכָם אֶחָד - חלק אחד, רצה לומר כלב
 אחד וברעה אחת.

ובתרגום יונתן מתפרש על תפילה: **לְקָרֹא כּוֹלֵם**
בְּשֵׁם ה': לְצִלָּהּ כּוֹלְהוֹן בְּשֵׁמָא דה'.

ופירש רש"י: **מַעֲבֵר לְנַהֲרֵי כּוֹשׁ** - יובילון לי
 מנחה. **עֲתָרִי** - את המתפלל לין אלי. **בַּת פּוֹצִי**
 - כנסיות נפוצות אשר הפיצותי.

בגמרא מתבאר הפסוק שעתידיים להתגייר (ברכות
 נ"ז:): **מִקּוֹם שֶׁנֶּעֱקְרָה מִמֶּנּוּ עֲבוּדַת כּוֹכָבִים**
אוֹמְרִי: וְכוּ, אַף כַּחוּץ לָאָרֶץ צָרִיךְ לֹאמֵר
וְהִשָּׁב לֵב עוֹבְדֵיהֶם לְעִבְדֶּךָ, מִפְּנֵי שֶׁעֲתִידִים
לְהִתְגַּיֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר אִזְ אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שֶׁפָּה
בְּרוּרָה.

הנביא צפניה מוכיח את ישראל על כך שלא
 לקחו מוסר, ועל כן יצטרכו להמתין לגאולה עד
 זמן רחוק, שבו ישיב את העמים לעבודתו יתברך
 ויקבץ הנידחים (צפניה ג ו-ז): **הִכָּרְתִּי גוֹיִם נִשְׁמָו**
פְּנוֹתָם הִחַרְבְּתִי חוּצוֹתָם מִבְּלֵי עוֹבֵר נִצְדוּ
עָרֵיהֶם מִבְּלֵי־אִישׁ מֵאִין יוֹשֵׁב: אִמְרַתִּי אֶדְ
תִּירָאִי אוֹתִי תִקְחִי מוֹסֵר וְלֹא־יִכְרַת מְעוֹנָה
כֹּל אֲשֶׁר־פָּקַדְתִּי עָלֶיהָ אֲכֹן הִשְׁכִּימוּ הַשְּׁחִיתוּ
כֹּל עַל־לוֹתָם: לָכֵן חֲבוּלֵי נְאֻם־ה' לְיוֹם קוֹמִי
לְעַד כִּי מִשְׁפָּטִי לְאַסֹּף גוֹיִם לְקַבְּצֵי מַמְלֻכוֹת
לְשַׁפֵּךְ עֲלֵיהֶם זַעֲמִי כֹל חֲרוֹן אַפִּי־כִּי בְּאִשׁ
קִנְאָתִי תֹאכַל כָּל־הָאָרֶץ: כִּי־אִזְ אֶהְפֹּךְ אֶל־
עַמִּים שֶׁפָּה בְּרוּרָה לְקָרֹא כּוֹלֵם בְּשֵׁם ה'
לְעִבְדוֹ שְׂכָם אֶחָד: מַעֲבֵר לְנַהֲרֵי־כּוֹשׁ עֲתָרִי
בַּת־פּוֹצִי יוֹבִלוֹן מִנְחָתִי:

ופירש רד"ק: **כִּי אִזְ אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שֶׁפָּה**
בְּרוּרָה - פירוש העמים שישארו אחר
 מלחמת גוג שפתם הראשונה אהפוך
 אותה עליהם בשפה ברורה שלא יוציאו
 בשפתם אלהים אחרים אלא כולם יקראו

עיונים בקשרי המקראות

כט. ויש לעיין בעניין הכעס והחרון אף כיצד הוא קשור למתבאר בתורה בעניין ואל יחר אפך כי

ד. וְלֹהֲשֵׁלִים אֶת הָאֱמוּנָה, הֵינּוּ לְקָרֵב אֶת הָרְחוּקִים בְּנִ"ל, צָרִיךְ מִתְחִילָה לְהַעֲלוֹת נִיצוּצֵי אוֹתֵיזוֹת הַדִּיבּוֹר. וּכְשֶׁנִּתְבָּרְרוּ אוֹתֵיזוֹת הַדִּיבּוֹר, אֲזִי הוֹפֵךְ אֶת עֲצֻמוֹ הַדִּיבּוֹר, וּמְלַקֵּט הַנִּיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה מִבֵּין הַקְּלִיפּוֹת, וְנִשְׁאַרִים הַקְּלִיפּוֹת בְּלֹא חַיּוֹת. וְאִזּוֹ הָעֵכוֹ"ם שֶׁיִּנְיָקְתֶם מִהַקְּלִיפּוֹת, כְּשֶׁרוֹאִים שְׂאִין לָהֶם חַיּוֹת, אֲזִי מִשְׁלִיכִים אֶת אֱמוּנַתְכֶם, בְּחִי' (ישעיה ב) "בַּיּוֹם הַהוּא יִשְׁלִיךְ הָאָדָם אֶת אֱלִילֵי כֶסֶפוֹ וְאֶת אֱלִילֵי זָהָבוֹ", וּמִדְּבִיקִים אֶת עֲצָמָם לְאֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל. וְזֶה בְּחִינַת (שם בצפניה*) "אִזּוֹ אֶהְפּוֹךְ אֶל הָעַמִּים שְׂפָה בְּרוּרָה", "שְׂפָה בְּרוּרָה", הֵינּוּ הַדִּיבּוֹר שֶׁנִּתְבָּרַר מִבִּינֵיהֶם, הוּא הוֹפֵךְ אֶת עֲצֻמוֹ אֶל הָעַמִּים, כְּדֵי לְלַקֵּט מֵהֶם שְׂאֵרֵי נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה, וְאִזּוֹ נִתְקַיֵּים "לְקַרְוֵא כּוֹלָם בְּשֵׁם ה'", שֶׁיִּדְבְּקוּ כּוֹלָם בְּאֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל.

מקראות המבוארים

"בַּיּוֹם הַהוּא יִשְׁלִיךְ הָאָדָם אֶת אֱלִילֵי כֶסֶפוֹ וְאֶת אֱלִילֵי זָהָבוֹ"

וְלַעֲטָלָפִים: לְבוֹא בְּנִקְרוֹת הַצָּרִים וּבְכֶסֶפִי הַסְּלָעִים מִפְּנֵי פֶחַד ה' וּמִהֲדַר גָּאוֹנוֹ בְּקוֹמוֹ לְעֶרְץ הָאָרֶץ: חֲדָלוּ לָכֶם מִן־הָאָדָם אֲשֶׁר נִשְׁמָה בָאָפוֹ כִּי־בָמָּה נִחְשָׁב הוּא:

ופירש רש"י: להשתחוות לחפור פירות - גילולים בדמות חפררות מיני שרצים שחופרין הארץ שקורין טלפ"ש בלע"ז: יש לפתור עוד, את אליליו אשר עשה לו להשתחוות ישליך האדם בחריצים ובנעיצין שימצא לפניו כשהולך לברוח ולהטמן ל"א.

הנביא ישעיהו (פרק ב יב-כב) מתאר שעתיד לבוא יום בו יפקוד ה' על כל הגאים להשפילם, והאלילים יעברו מן העולם, והכל ייראו מלפניו יתברך: כי יום לה' צבאות על כל־גֹּאֵה וְרֵם וְעַל כָּל־נִשְׂאָ וְשָׁפֵל: וְכִי יִשַׁח גְּבוּהוֹת הָאָדָם וְשָׁפֵל רוּם אֲנָשִׁים וְנִשְׁגָּב ה' לְבַדּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא: וְהָאֱלִילִים כָּלִיל יִחַלֵּף: וּבָאוּ בְּמַעְרוֹת צָרִים וּבְמַחְלוֹת עֶפְר מִפְּנֵי פֶחַד ה' וּמִהֲדַר גָּאוֹנוֹ בְּקוֹמוֹ לְעֶרְץ הָאָרֶץ: בַּיּוֹם הַהוּא יִשְׁלִיךְ הָאָדָם אֶת אֱלִילֵי כֶסֶפוֹ וְאֶת אֱלִילֵי זָהָבוֹ אֲשֶׁר עָשׂוּ־לוֹ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְחַפְרֵי פְרוֹת

עיונים בקשרי המקראות

וההסתמכות על האמצעי שהיא כעין האלילים של האומות. לא. ועיין בסיפורי מעשיות מעשה מבעל תפילה, ובסוף המעשה ברמזים שם.

כמוך כפרעה? ל. ויש לראות לקשר עניין האלילים של זהב וכסף הן לעניין חטא עגל הזהב, והן לעניין אלילות הפרנסה שהיא הסיבה

ה. וְלִהְיֶה עֲלֹת נִיצוּצֵי הַדִּיבוּר, צָרִיךְ לְתַעֲנִית. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים)
 (קז) "מִדְרֶךְ פִּשְׁעֵם וּמַעֲוֹנוֹתֵיהֶם יִתְעַנּוּ וְכוּ",
 אֲזִי, "יִשְׁלַח דְּבָרוֹ", כִּי עֵיקַר תִּיקוֹן הַדִּיבוּר הוּא עַל יְדֵי הַתַּעֲנִית.

מקראות המבוארים

“מִדְרֶךְ פִּשְׁעֵם וּמַעֲוֹנוֹתֵיהֶם יִתְעַנּוּ וְכוּ”, “יִשְׁלַח דְּבָרוֹ”

החולה הממאס באכילה: ויגיעו - קרובים
 המה למות: ישלח דברו - לא כרפואת
 הרופאים שהמה בסממנים כי אם מרפא
 במאמרו: משחיתותם - משחת הקבר
 שהיה קרוב להם^{לג}.

האלשיך מבאר שעינויים עומד במקום תענית:
 ואמר יתענו לומר כי תחת אשר היה להם
 להתענות בבחירתם והמה בריאים, יתענו
 עתה. וזהו ומעוונותיהם שלא התענו בצום
 נפשם, עתה מאותם עוונות שלא התענו,
 יתענו עתה. ומה הוא עתה התענית, הוא,
 כי כל אוכל תתעב נפשם, כי תחת מה
 שבהיותם בריאים ותאבים לאכול לא מנעו
 אוכל מפייהם בצום ותענית, עתה יתענו
 בעל כרחם שנפשם תתעבנו, כי כל אוכל
 תתעב נפשם: וכן מבואר במהרש"א חדו"א

בפרק ק"ז בתהלים ארבעה הצריכים להודות
 כשניצלו: הולכי מדבריות, אסורים, חולים,
 ויורדי הים. וכך תיאור צרת החולים ורפואתם
 (תהלים קז יז-כב): אֲוִלִים מִדְרֶךְ פִּשְׁעֵם
 וּמַעֲוֹנוֹתֵיהֶם יִתְעַנּוּ: כֹּל אֲכַל תִּתְעַב נַפְשָׁם
 וַיִּגְעוּ עַד שְׁעַרֵי מוֹת: וַיִּזְעְקוּ אֶל ה' בְּצַר
 לָהֶם מִמַּצְקוֹתֵיהֶם יוֹשִׁיעֵם: יִשְׁלַח דְּבָרוֹ
 וַיִּרְפְּאֵם^{לד} וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתֵם: יוֹדוּ לֵה'
 חֲסִדוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לְבְנֵי אָדָם: וַיִּזְכְּרוּ זִכְרֵי
 תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה:

ופירש רש"י: אוילים מדרך פשעם - אשר
 מעוונותיהם יתענו בייסורי הלאים.

ובמצו"ד: אוילים - האנשים אוילים אשר
 מחטא דרך פשעם ומעוונותיהם המה
 מעונים בחלי ומכאוב: תתעב - כדרך

עיונים בקשרי המקראות

וסיבת כל הסיבות לשלמות הדיבור על ידי
 ניצוצי אותיות הדיבור. וכן לכך שכל עניין
 הדיבור הוא באמת שלמות התפילה. לג.
 ועיין היטב בפירוש המלבי"ם כאן ובפירושו
 הרד"ק ותראה נפלאות. וצריך עיון כיצד עניין
 התענית שנעשה ממילא על ידי החולי נחשב
 לתענית, והוא כעין המובא במאמר על הרעב
 שהיה בימי אברהם, שהוא גם נחשב כתענית,
 ועיין היטב בדברי המהרש"א המובאים כאן.

לב. רבינו מביא פסוק זה לראיה, שעל ידי
 התענית נעשה העלאת ניצוצי אותיות
 הדיבור, והנה המשך הפסוק מדבר בפשט,
 שעל ידי דבר ה' נעשה כל הרפואות מכל
 החולאים, וזה מתקשר להמשך דברי רבינו
 במאמר, שם רבינו מביא לדוגמא טעויות
 נפוצות באמונה, שאנשים נוטים להסתמך על
 הסמים כסיבת הרפואה. וממילא מובן שיש
 קשר בין ההכרה והאמונה בעילת כל העילות

כִּי עֵינֶיךָ יִנִּיקַת הַקְּלִיפּוֹת אֵינּוּ אֶלָּא מֵאַחֲרֵי הַקְּדוּשָׁה, כִּי מִפְּנֵי הַקְּדוּשָׁה אֵי אֶפְשֶׁר לָהֶם לִינֵק, מִחֲמַת בְּהִירוֹת אֹר. אֶלָּא לְפַעֲמִים נוֹתְנִים לָהֶם מְלֻמְעָלָה בְּמִכּוּוֹן פַּח לִינֵק מִפְּנֵי הַקְּדוּשָׁה, וְכֹל זֶה אֵינּוּ אֶלָּא לָרַע לָהֶם, בְּחִינַת (קהלת ח) "עֵת אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לָרַע לוֹ".

מקראות המבוארים

החולי, עם כל זה אין הפלוני ולא הסם הם המרפאים, כי אם אותה הדיבור שיצא מפיו יתברך לומר שעל ידי פלוני וכו' יתרפא, הוא הנעשה מלאך והוא המרפא אותו בעצם. וזהו אומרו ישלח דברו אשר דיבר ה', והדיבור ההוא הוא ירפאם והוא בעצמו ימלט משחיתותם, והוא כי לא ירפא וישאיר עוון שגרם החולי במקומו, כי אם שעל ידי ייסורין שסבל בחולי נמלט משחת שהיה גורם לו העוון, וגם ירפא את החומר.

ברכות נ"ד ע"ב: ואמר דאף בחליו דכל אוכל תתעב נפשו ולא יכול לאכול מכל מקום נחשב לו לתענית ויסורין שממרקין העוון.

במילים "ישלח דברו וירפאם" מתבאר שדבר ה' הוא המרפא ולא הסמים (מצודות, האב"ע, רד"ק, מהרש"א בברכות נ"ד בחדו"א). האלשיך מתייחס לתפקיד סמי הרפואה: אמר ישלח דברו, לומר כי גם שלא יבצר היות איזה יחס לאותו הפלוני עם זה החולה או לאותו סם עם זה

"עֵת אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לָרַע לוֹ"

ומאריך לו כי גם יודע אני אשר יהיה טוב ליראי האלהים אשר יראו מלפניו: וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים בצל אשר איננו ירא מלפני אלהים:

ופירש רש"י: אני פי מלך שמור - לפיכך אני צריך ונכון לשמור פי מלכו של עולם שהיא הטובה שבכולן. ועל דברת שבועת אלהים - שנשבענו לו בחורב לשמור מצוותיו, ד"א אני נכון לשמור פי מלכי האומות המושלים בנו בגולגליות וארגוניות, ועל דברת שבועת אלהים, ובלבד שלא יעבירונו את השבועה שנשבענו למקום. את כל זה ראיתי - האמור למעלה: ונתון את לבי לכל המעשה - וגם לכל מעשה

קהלת מאריך לתאר את הצורך להיות כפוף למלך, הכוונה למלכו של עולם, וגם מתפרש על מלכי האומות (רש"י בפסוק ב). ולפעמים הקב"ה משליט אדם על אדם אחר לרעתו, אך אינו נפרע ממנו מיד ועל כן מהרהרים כאילו חלילה אין דין (קהלת ח ב-ג):

אני פי מלך שמור ועל דברת שבועת אלהים: (...) באשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה: (...) את כל זה ראיתי ונתון את לבי לכל מעשה אשר נעשה תחת השמש עת אשר שלט האדם באדם לרע לו: (...) אשר אין נעשה פתגם מעשה הרעה מהרה על פן מלא לב בני האדם בהם לעשות רע: אשר הטא עשה רע מאת

וְכָל הַתְּאֻוֹת הֵם בְּחִינַת קְלִיפּוֹת. כִּי הַתְּאֻוֹת הֵם מוֹתְרוֹת, כִּי בְּלֹא הַתְּאֻוֹת יְכוּל הַגּוֹף לְהִתְקַיֵּם, נִמְצָא שֶׁהֵם מוֹתְרוֹת לְקִיּוֹם הַגּוֹף, כְּמוֹ הַקְּלִיפּוֹת הֵם מוֹתְרוֹת, כִּי עֵיקַר אֵינּוּ אֶלֶּא הַפְּרִי, וְהַקְּלִיפּוֹת הֵם מוֹתְרוֹת; וְכִשְׁמַתְגַּבְּרִים הַתְּאֻוֹת עַל הָאָדָם, הוּא הַתְּגַבְּרוֹת הַקְּלִיפּוֹת עַל הַקְּדוּשָׁה.

מקראות המבוארים

הקליפות לאבדו ולהטעותו, ואז ממשיכים לו נשמה אחת משרשו, שהיתה טבועה בין מצולת הקליפות, ומעורבת עם כמה קליפות וחיצונים, ומוציאים אותם משם, וממשיכים אותה משם, בבחי' צלם על האדם שהוא שחטא, כדי להחטיאו יותר. ולפעמים יארע כי הנשמה הזאת שהמשיכוה עליו, היא נשמה גדולה, אלא שהיתה טבועה בעמקי הקליפות, והקליפות חשבו כי כבר היא אבודה ביניהם ולא תשוב לקדמותה, והקב"ה עוזרה, ומתנערת מקליפתה, ומראה כוחה וקדושתה, ואדרבה מסייעת את האדם ההוא להיטיב. וזה סוד פסוק עת אשר שלט האדם באדם לרע לו, ר"ל, עת אשר שלט האדם הבליעל של הקליפה, באדם שהיא הנשמה הקדושה, והוא טעה, כי חשב שהיתה לטובתו של הקליפה, ואדרבה הוא לרע לו, כנזכר בסבא דמשפטים. ואח"כ הנשמה ההיא מזדככת ונטהרת.

בני אדם נתתי את לבי וראיתי עת אשר שלט אדם בחבירו וגבר עליו וסופו נהפך לרעתו, עמלק נתגבר על ישראל וסופו (במדבר כד) ואחריתו עדי אובד, כך פרעה כן נבוכדנצר, וכן סנחריב. גם זה - אחד מן ההבלים שנמסרו לעולם לייגע את הבריות שאין הקב"ה ממחר להפרע בעושי הרעה והבריות סבורים אין דין ואין דין: אשר אין נעשה פתנם משפט מעשה הרעה מחרה - שאין הקב"ה ממחר להפרע מעושי הרעה ועל כן הם סבורים אין דין ומלא לבם בקרבם לעשות רע.

במדרש (פסיקתא זוטרא) מבואר שהרעה באה עליו כעונש על שציערו: עת אשר שלט האדם באדם לרע לו. אמר ר' אלעזר שהאדם מתחייב על חבירו והוא שולט בו ומכהו ומצער ומתחייב ליום הדין, לכך נאמר לרע לו.

ומובא בשער הגלגולים - הקדמה כז: לפעמים שאדם חוטא איזה חטא בעוה"ז, ורוצים

וְרֵאשֵׁי הַתְּאֻוֹת הֵם שְׁלֹשָׁה שָׂרֵי פְרַעֲהַ: שַׁר הַמְּשָׁקִים וְאוֹפִים
 וְטַבָּחִים, שָׁהִם: קְנָה וְוֹשֵׁט, וְוֹרִידִין; שָׁהִם בְּחִינַת תְּאֻוֹת אֲכִילָה
 וְשִׁתְיָה, שָׁהִם רְאשֵׁים, שְׁכָל הַתְּאֻוֹת נְמֻשָּׁכִים אַחֲרֵיהֶם, וַיִּנְקָתָם
 מִפְּרַעֲהַ, שֶׁהוּא אוֹתִיּוֹת עוֹרְףָּ, הֵינּוּ מֵאַחֲוֵרִים. וְעִיקָר יִנְקָתָם

מקראות המבוארים

וְרֵאשֵׁי הַתְּאֻוֹת הֵם שְׁלֹשָׁה שָׂרֵי פְרַעֲהַ,

'שַׁר הַמְּשָׁקִים וְאוֹפִים וְטַבָּחִים', שָׁהִם: 'קְנָה' וְוֹשֵׁט' וְוֹרִידִין'.

אמרי נא אחותי את ואחר שיאחזו כך הרי
 כאלו נאחזים כי וירפו ממני וזהו וחייתה
 נפשי בגללך.

ויהי כבוא אברם מצרימה, שהוא המצר של
 הגרון ושם באחוריים ג' שרים שר המשקים
 שר הטבחים ושר האופים ומקום הוורידין
 דקנה וושט והם שרי פרעה שהוא העורף.

ויראו אותה שרי פרעה שהם פנימים
 ראו הגבורות בגרון בפנים, ויהללו אותה
 לאדונייהם שבעורף בחוץ כי הם היו רואין
 אותה והוא לא, ולכך ויהללו אותה אל
 פרעה ואז נתאחז בה, וזהו ותוקח האשה
 בית פרעה. ויען כי בעת אשר שלט האדם
 באדם שהוא שליטות הקליפות באדם
 דקדושה לרע לו אל הקליפה, כי הוא חושב
 ליהנות מן הקדושה ואדרבא ניצוצים
 מן הקדושה המעורבים בם שכולם הם
 בסוד המלכים דמתו מתדבקות בקדושה
 ומתפרדות, נמצא אף מה שהיה להם נאבד
 מהם, וזה סוד ולאברם היטיב בעבורה ויהי
 לו וכו' שהם הניצוצין שנתבררו, וזהו וינגע
 ה' את פרעה, שלח נגעים להם דהיינו
 כוחות הדין לדחותו [כמבואר בזוהר אצל
 נגע צרעת] ואז הציל שרה שהם הגבורות
 מידו, ואז התחיל הירידה הב' וזהו ויעל

בספר 'ליקוטי תורה' להאריז"ל פרשת לך לך
 ופרשת וישב מבואר סוד ג' שרי פרעה. בהמשך
 התורה נוגע ברבים מהעניינים המבוארים שם, ועל
 כן נעתיק את עיקרי הדברים המתבארים בתורה זו.

זה לשונו בספר 'ליקוטי תורה' - פרשת לך לך: ויסע
 אברם הלוך ונסוע הנגבה, כל הנסיעות
 החסדים כדי להאיר אל רחל שהיא נגובה
 ויבשה דלית לה מגרמה כלום, והחסדים
 שהם המים נותנים בה לחות.

ויהי רעב בארץ, עדיין בירידה זו רחל היא
 רעבה עד הירידה ב' כאמור, וזהו רעב ר'
 אחוריים דאלהים שהם אחוריים שלה וע"ב
 אחור דהוי"ה אחור שלו, כי הוא אחור
 באחור, וזהו רעב - ב' אחוריים. וירד אברם
 מצרימה, היא העליה ממטה ולמעלה,
 ולהיות בסוד אור חוזר היא ירידה, ואמר
 מצרימה בסוד הגרון, כי תחילה קודם
 שנתפשטה היה אלהים אשר שם דינים
 קשים, וזהו לשון חרי אף, אבל עכשיו
 שכבר נתפשטו ונתגלו הומתקו ולא נשאר
 בה רק היותה כמקום צר וזהו מצרימה.

ויהי כאשר הקריב ויאמר אל שרי אשתו
 שהם הגבורות, הנה נא וכו' החיצוניים
 מתאווין לאחוז בה שהם משורשי הגבורות
 וירצו גם כן להתאחז כי דהיינו החסדים.

עשה אלוקים ויש אחיזה לחיצונים בכל זעיר אנפין, ואמנם בחינת מלכות מצרים כנגד הגרון רק שיונקת מצד האחוריים שהוא אחוריים של הגרון ושם בגרון הוא התפשטות ג' מוחין עילאין באותו מצר, לכן חכמת מצרים גדולה על כל שאר האומות לפי שלוקחת כל המוחין במצר א' ולוקחת הארה בתכלית האחרון, והנה מלך מצרים נקרא פרעה כי פרעה כללות כל האחוריים של הגרון ונקרא עורף כי פרעה גימטריא עורף, גם פרעה אותיות הערף, ואמנם זה העורף כולל ג' בחינות תחתיו שהם קנה וושט וורידין באלו הג' מתלבשין הג' מוחין עילאין, חכמה בקנה והעניין כי הקנה עומד מצד ימין ולכן החכמה מתפשטת בו וגם כי הקנה יורד אל הריאה והריאה שואבת כל מיני משקים ופירוש הדבר הוא זה כי אף על פי שנראה מדברי התיקונים כי הריאה שואבת המשקין והכרס והאצטומכא שואבת המאכל והרי ציינו כמקום אחר כי הקנה הוא דוגמת עולם הבא שאין בו לא אכילה ולא שתיה וגם אנו רואין בחוש שאם יעברו טיפת מים בקנה יחנק האדם וימות, אם כן הרי אנו רואין כי הקנה סימפון הריאה ולא זולתו ואם כן מהיכן שואבת הריאה המשקין, אך העניין הוא כי המים והמשקין גם כן עוברין דרך הוושט כדרך שעובר המאכל, אך כשיורדין המשקין בוושט ופוגעים כנגד מקום הריאה על ידי החום הגדול שבלב כנודע אז הריאה שואבת המשקין דרך המחיצות ונותנת על הלב שהוא המלך שיתקרר.

ונחזור אל הענין כי הריאה שואבת המשקין והמים שהם סוד קו החסד הימין ולכן מוח החכמה מתפשטת בו, ומוח הבינה מתפשט תוך הוושט שהם סוד המאכלים כי כל המזונות הם מצד הגבורה קו שמאל, ומוח

אברם ממצרים כי לעולם ירידה זו עליה הוא להם שמתגלים החסדים והאורות, ולו"ט עמו שהוא האחרון כנ"ל, וכל הכוונה בירידה זו אל הנוקבא כנ"ל וזהו הנגבה דקאמר, ואברם כבד מאוד מן הניצוצין שנתבררו ונאחזין עמו.

וזה לשונו בספר 'לקוטי תורה' - פרשת וישב: ויהי אחר הדברים האלה וכו', עתה נבאר סוד יוסף ופרעה וחלומותיו וג' השרים, והעניין כי כבר ביארנו למעלה כי המוחין דקטנות כשבאין מוחין דגדלות דוחין אותן למטה, האמנם תחילת דחייתן הוא בגרון. והעניין כי הוא כשנסדר ה' ספירות באדם הנה הראש יש בו ג' מוחין והם ג' ראשין וגוף הם ז' ספירות תחתונים מחסד ולמטה. אמנם מציאות הגרון אין אנו מוצאים לו שום אחיזה בספירות, אך העניין הוא כשיורדין המוחין דקטנות הם יורדין במקום הגרון ונעשים ג' מיני צינורות שבהם תלוי חיי האדם, והנה אלו נעשים מן שלושה אלהים מוחין דקטנות כיצד ממוח החכמה דקטנות נעשה סוד הקנה והוא שר המשקים ומהבינה דקטנות הוושט שהוא שר האופים ומהוורדין שהוא מוח דעת נעשה שר הטבחים, ודע כי עניין הגרון נקרא ארץ מצרים כי הוא מקום יותר צר שבכל האדם כי הלא ג' מוחין ברדתן ובהתפשטותן למטה כגוף שם מתרחבים לכל רוחב הגוף כג' קווים, אמנם בהיותם למעלה שם בשרשם בראש שם הם כמקום צר יותר מבגוף אך ברדתם בגרון שם צר עד קצה האחרון כי איך יוכלו להתקבץ ג' מוחין ביחד במקום צר כמו בגרון ולכן מתעכבין שם ושם הוא סוד מצרים, אמנם אין זה אלא מצד האחוריים כי אין שום אחיזה לחיצונים מבפנים רק שכבר הודעתך כי גם זה לעומת זה

מֵהַדְּבוּרִים, בְּחִינַת "אַחַר הַדְּבָרִים", כִּי הֵם סְמוּכִים לָהּ, כִּי קָנָה וְיִשָּׁט וְוִירִדִין הֵם סְמוּכִים לָהּ מוֹצְאוֹת הַפֶּה, וְעִיקָר יְנִיקָתָם - מֵהַדְּבוּרִים שְׂאִינָם זְכִים כָּל כֶּךָ, וְכִשְׂרָאִשֵׁי הַתְּאֻזוֹת שֶׁהֵם הַקְּלִיפּוֹת מִתְּגַבְּרִים, צָרִיךְ לְהַדְבִּיק וּלְהַסְתִּיר אַחֲרֵי הַקְּדוּשָׁה, שֶׁלֹּא יִנְקוּ.

מקראות המבוארים

עולה ר' והן אותיות ש"ר, נמצא כי כל שר הוא אלהים בפנים ובאחוריים, וזה סוד שר המשקין כו', ואף על פי שג' מוחין דקטנות הם ג' אלהים במילוי יודין אלפין ההין עם כל זה להיותם טפלים לחכמה כולם נקראו על שמו שהוא שר שהוא סוד אלהים דיודי"ן.

ונבאר מילת משקה ואופה וטבחים כי משקה הוא הקנה אשר בו הריאה שואבת כל מיני משקים והאופה הוא הוושט שהוא אופה ומבשל כל המאכלים וטבחים הוא ורידים והמזרקין המוציאין דם ובהם עיקר השחיטה להוציא דם לכן נקרא שר הטבחים כי הם סוד הורידין המתפשטים בכל איברי הגוף למלאם מן הדם והוא סוד דעת עליון אשר נאמר עליו ובדעת הדרים ימלאו ומתפשטים בכל הגוף והחסדים שהוא סוד הדם וחיות האדם המתפשט בכל האדם. ואמנם כללות ג' שרים אלו הם ג' שמות אלהים ולכן המקום הסובלם כולם נקרא גרון גימטריא ג' אלהים פשוטים. וזה סוד ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה שהוא סוד היסוד דאבא הנכנס בחרן שהוא סוד הגרון כי גרון גימטריא חר"ן וזה סוד נחר גרוני, כי הגרון נעשה נחר כי הוא בחינת אלהים היורדין שהוא בחינת דינים בחרן שהוא סוד הדינין. ועתה נבאר ענין יוסף וירידתו למצרים וכו'.

דעת מתפשטת בקו האמצעי שהם סוד הוורידין ומזרקין שהם יושבין בין הקנה וושט והם עיקר חיות האדם שהוא הדם הנקרא נפש האדם, וכבר ידעת כי הבינה נקרא אהי"ה והוא סוד האלף העומדת במילוי אות ו' של מ"ה וכשתרבע שם אהי"ה (א' אה' אהי' וכו') הוא בגימטריא דם ונכנס בתוך מ"ה באמצע ממש בתוך אות ו' ושם הוא בסוד דם האדם כמבואר אצלינו בסוד שופך דם האדם באדם. והנה אות ו' של מ"ה הוא קו האמצעי שהוא תפארת דזעיר אנפין ושם מתפשט שם אהי"ה שהוא דם כנ"ל תוך אותם הוורידין קו האמצעי והוא סוד דעת שהם ה' חסדים וה' גבורות שהם סוד י' דמים כמבואר בדרוש פסח, הרי בארנו עניין ג' מוחין ומקום התפשטותן בגרון.

אמנם כבר הקדמתי לך כי כל מוחין אלו הם מוחין דקטנות כי משם יש אחיזה לחיצונים ולא במוחין דגדלות, והנה ג' מוחין של הקטנות אלו המתפשטים בבחינת קנה ושט וורידין הם הג' שרים של מצרים אשר ג' אלו בכללותם הם בגרון והגרון כולל שלשתם שהוא פרעה מלך מצרים המולך על ג' שרים אלו הם על אופן זה, כי הלא בחינת כולם הם בחינת מוחין דקטנות שהוא סוד אלהים והוא עניין ש"ר, כי אלהים במילוי יודי"ן עולה ש' וברכוע

ודביקות אַחורי הקדושה, היא על ידי התענית. כמו שפּוֹתְבִים
 שֵׁם הוּי"ה בְּבַחֵי אַחֲרֵי, שְׁפוֹתְבִים מִתְחִילָה יוֹד, וְאַחַר כָּךְ,
 כְּשֶׁרוֹצִים וְכוֹתְבִים הֵא, חוֹזְרִים לְאַחֲרֵי, וְכוֹתְבִים יוֹד הֵא וְכו'.
 בֵּן הַתְּעִינִית, שֶׁהוּא עֵיקָר הַכְּנַעַתָּן שֶׁל הַשָּׂרִים הַג'ל, הוּא בְּבַחֲנֵית
 דְּבִיקוֹת אַחֲרֵי הַקְּדוּשָׁה. כִּי עֵיקָר זְכוּת הַתְּעִינִית אֵינּוּ אֶלָּא כְּשֶׁאֵנוּ
 חוֹשְׁבִים הַשְּׁעוֹת שֶׁהִתְחִיל לְהַתְּעַנּוֹת, לְמַשָּׁל, כְּשֶׁמִּתְעַנֶּה שְׁנֵי יָמִים,
 הַיּוֹם הַשְּׁנִי שֶׁהוּא נֶחְשָׁב בְּיוֹתֵר, אֵינּוּ מִחֲמַת עֲצֻמוֹ, אֶלָּא מִחֲמַת
 שֶׁאֵנוּ חוֹזְרִים לְיוֹם רֵאשׁוֹן, אֲזִי נֶחְשָׁב יוֹם שְׁנֵי לְזְכוּת יוֹתֵר.

גַּם, כִּי עֵיקָר כָּל הַדְּבָרִים הֵן הַתְּחִלָּה, כִּי 'כָּל הַתְּחִלּוֹת קְשׁוֹת',
 מִחֲמַת שְׁיֹצֵא מֵהֵיפֹךְ לְהֵיפֹךְ; אֲבָל אַחַר הַתְּחִלָּה, הוּא נִכְנָס מְעַט
 בְּהַרְגֵּל, וְאֵינוּ קָשֶׁה עָלָיו כָּל כָּךְ, וְכֵן בְּכָל יוֹם וְיוֹם שֶׁהוֹלֵךְ לְמַרְחוֹק
 מֵהַתְּחִלָּה, בֵּן נִקְל הַדְּבָר, שֶׁנִּכְנָס מְעַט בְּהַרְגֵּל. נִמְצָא, שֶׁעֵיקָר כַּח
 הָעֲבוּדָה שֶׁל כָּל יָמִים, אֵינּוּ אֶלָּא הַתְּחִלָּה, שֶׁאֵנוּ צְרִיכִין לְחִזּוֹר
 לְאַחֲרֵי, לְיוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁהִתְחִיל לְהִבִּין וּלְהַתְּעַנּוֹת, שֶׁהוּא תְּחִילַת
 הַתְּשׁוּבָה, שֶׁהִיא קְשֶׁה עָלָיו הַתְּחִלָּה, שְׁיֹצֵא מֵהֵיפֹךְ לְהֵיפֹךְ, וּבְכָל
 יוֹם חוֹזֵר לְאַחֲרָיו, לְקַבֵּל כַּח מֵהַתְּחִלָּה.

וּמִחֲמַת שֶׁאֵלוֹ הַשָּׂרִים הַג'ל, הֵם סְמוּכִים לְהַדִּיבּוֹר, וְכִשְׁמִתְגַּבְּרִים,
 אֲזִי מִמְּשִׁיכִין אֶת הַדִּיבּוֹר לְגָלוֹת מְצָרִים, בְּחִינַת 'מִיצַר הַגְּרוֹן',
 בְּחִינַת (תהלים ט) "נִיחַר גְּרוֹנִי", וְאֵינוּ יָכוֹל לְדַבֵּר שׁוֹם דִּיבּוֹר לְפָנָיו

מקראות המבוארים

"נחר גרוני"

מצולה ואין מעמד באתי במעמקימים
 ושבלת שטפתיני: ינעתי בקראי נחר גרוני
 פלו עיני מיחל לאלהי: (...) ואכפה בצום

דוד המלך מתפלל על גודל צרותיו (תהלים ט
 א- יד): למנצח על-שושנים לְדוֹד: הוֹשִׁיעֵנִי
 אֱלֹהִים כִּי בָאוּ מִים עַד-נַפְשִׁי: טְבַעְתִּי בֵּינָן

הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. וְעַל יְדֵי הַתַּעֲנִית, שְׁמַרְעִיב אֶת עֲצָמוֹ, הוּא מְמַשֵּׁךְ מִימֵי הַחֲסָדִים לְלַחֵלַח הַגְּרוֹן, וְאִזּוּ יוּכַל לְדַבֵּר.

וְזֶה בְּחִינַת (בראשית יב) "וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ", "רָעַב", הַיֵּינוּ בְּחִינַת תַּעֲנִית, שְׁמַרְעִיב אֶת עֲצָמוֹ, וְזֶה הוּא דְבִיקוּת אַחֲרֵי הַקְדוּשָׁה, כִּי

מקראות המבוארים

קרויה כליון עינים כמו (דברים כ"ח) וכלות אליהם כל היום, מכלות עינים (ויקרא כ"ו) ועיני רשעים תכלינה (איוב י"א):

ומצו"ד: בקראי - בעבור רוב הקריאה על קושי הלחץ: נחר - הצועק הרבה מתייבש רטיבת הגרון: כלו עיני - המקוה לדבר מה ואינה באה קרוי כלשון המקרא כליון עינים:

נִפְשִׁי וַתְּהִי לַחֲרָפוֹת לִי: וְאַתְּנָה לְבוֹשֵׁי שֵׁךְ וְאַהֲי לָהֶם לְמִשְׁלָ: יִשְׁיחוּ בִי יֹשְׁבֵי שְׂעֵר וּנְגִינֹת שׁוֹתֵי שֶׁכָר: וְאַנִּי תַפְלְתִי לָךְ יְהוָה עַת רָצוֹן אֱלֹהִים בְּרַב חֶסֶדְךָ עֲנֵנִי בְּאַמַּת יִשְׁעֶךָ לֵי:

ופירש רש"י: נחר - יבש כמו (איוב ל') חרה מזני חורב: כלו עיני - כל תוחלת ממושכה

"הַלֹּךְ וְנִסּוֹעַ הַנֶּגְבָה: וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָהָם מִצֹּרְיָמָה"

פירש רש"י: רעב בארץ - באותה הארץ לברכה לנסותו אם ירהר אחר דבריו של הקב"ה שאמר לו ללכת אל ארץ כנען ועכשיו משיאו לצאת ממנה: ואמרו במדרש הגדול שם: מיום שנברא העולם לא בא רעב בארץ אלא בימי אברהם ולא בכל הארצות אלא בארץ כנען בלבד. כדי לנסותו ולהורידו למצרים. אף על פי כן לא הרהר אחר מידותיו של הקב"ה ולא קרא תיגר.

וכתב בכור שור: וירד אברם מצרימה: שאין דרך להיות שם רעב, מפני שנילוס הוא

בפרשת לך לך יוצא אברהם מחרן לארץ כנען, ומחמת הרעב יורד למצרים, ושרה נלקחת לבית פרעה (בראשית יב ט-יג): וַיִּסַּע אַבְרָם הַלֹּךְ וְנִסּוֹעַ הַנֶּגְבָה: וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצֹּרְיָמָה לְגוֹר שָׁם כִּי־כָבַד הָרָעַב בְּאֶרֶץ־לֵי: וַיְהִי בְּאֶשֶׁר הַקְּרִיב לְבוֹא מִצֹּרְיָמָה וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרִי אִשְׁתּוֹ הִנֵּה־נָא יַדְעֲתִי כִּי אִשָּׁה יִפְתַּ מְרָאָה אֵת: וְהָיָה כִּי־יִרְאוּ אֶתְךָ הַמִּצְרַיִם וְאָמְרוּ אִשְׁתּוֹ זֹאת וְהִרְגוּ אֹתִי וְאַתָּה יָחִיו: וְאָמְרִי־נָא אַחֲתִי אֵת לְמַעַן יִטְבַּלִּי בְּעַבְדֶּיךָ וְחִתָּהּ נִפְשִׁי בְּגֻלְלֶיךָ לֵי:

עיונים בקשרי המקראות

כמה עניינים. לו. עיין בפירוש רש"י על פסוקים אלו, ולפי מה שכתב מבואר כמה עניינים וכמה קשרים במאמר, שאברהם עבר מיחוד פב"פ לאב"א, ודווקא בגלל זה חשש יותר מיניקת הקליפות, ועשה את זה בכוונה בבחינת "עת

לד. ומכלל הפרק והפסוקים אנו רואים קשרים רבים לענייני המאמר, אך מפאת אריכותם לא הבאנום עי"ש היטב. לה. הנה רבינו הביא את סדר הפסוקים באופן אחר מסדר כתיבתם בתורה, ועיין היטב החילוק, כי בזה מתבארים

הוי"ה אֱלֹקִים בְּחִינַת אַחֲזַרִים: מִסְפַּר רָעֵב, [כִּי שֵׁם הוי"ה בְּאַחֲזַרִים, דְּהֵיִינוּ י' י"ק יק"ו יקו"ק עוֹלָה ע"ב, וְשֵׁם אֱלֹקִים בְּאַחֲזַרִים, כְּזֶה: א' א"ל אל"ק אלק"י אלקי"ם עוֹלָה ר', וּשְׁנֵיהֶם יחד עוֹלָם רע"ב.] "וַיֵּרֶד אֲבָרָם מִצְרִימָה", הֵיִינוּ הוֹרְדוֹת מִיָּמֵי הַחֲסָדִים לְלַחֵלַח מִיֵּצֵר הַגְּרוֹן, לְהוֹצִיא אֶת הַגְּרוֹן מִבְּחִינַת "נִיחַר גְּרוֹנִי", בְּבְחִינַת (בראשית יב) "הַלֹּךְ וְנָסוּעַ הַגְּנֵבָה", לְלַחֵלַח הַגְּנֵבָה, לְהַתְקַיֵּים (ישעיה נח) "קָרָא בְּגֵרוֹן אֵל תַּחֲשׂוּד".

מקראות המבוארים

וכבוש את הדרך לפני בניך, ואתה מוצא כל מה שכתוב באברהם כתוב בבניו, באברהם כתוב ויהי רעב בארץ, בישראל כתיב (להלן מה ו) כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ:¹⁷ וכתב שחטא בירידתו מן הארץ: ודע כי אברהם אבינו חטא חטא גדול בשגגה שהביא אשתו הצדקת כמכשול עון מפני פחדו פן יהרגוהו, והיה לו לבטוח בשם שיציל אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו, כי יש באלהים כח לעזור ולהציל. גם יציאתו מן הארץ, שנצטווה עליה בתחילה, מפני הרעב, עון אשר חטא, כי האלהים ברעב יפדנו ממות. ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים ביד פרעה. במקום המשפט שמה הרשע והחטא:

משקה את הארץ, ואין חוששין לעצירת - גשמים.¹⁷

הרמב"ן שם מוסיף שבמאורעותיו של אברהם רימז לו את שיאדע לבניו: ורמז אליו כי בניו ירדו מצרים מפני הרעב לגור שם בארץ, והמצרים ירעו להם ויקחו מהם הנשים כאשר אמר (שמות א כב) וכל הבת תחיון, והקב"ה ינקום נקמתם בנגעים גדולים עד שיוציאם בכסף וזהב וצאן ובקר מקנה כבד מאד, והחזיקו בהם לשלחם מן הארץ. לא נפל דבר מכל מאורע האב שלא יהיה בבנים. והענין הזה פרשוהו בבראשית רבה (מ ו) רבי פנחס בשם רבי אושעיא אמר, אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם צא

"קרא בגרון אל תחשוד"

והגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם: ואותי יום יום ידרשון ודעת דרכי יחפצון כגוי אשר יצדקה עשה ומשפט אלהיו לא

הקב"ה קורא לנביא להוכיח את העם, ובפרט על עניין הצום שאינו כראוי. לשה"כ ישעיהו נח א-ו: קרא בגרון אל תחשוד בשופר הרים קולך

עיונים בקשרי המקראות

אשר שלט האדם באדם לרע לו". עיין היטב ותראה נפלאות. לז. ולפי פירוש זה מבואר, שבמצרים כל ההשגחה היא תמיד בבחינת אמצעי ודוק. לח. ועיין היטב וראה לקשר כל זה לעניין ירידת השבטים

וְאִזּוּ, כְּשֶׁנִּתְדַבְּקִין אַחֲרֵי הַקְדוּשָׁה, שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְהַקְלִיפוֹת לִכְנוּס לְשֵׁם וְלִינֵק, וְאִזּוּ נִתְגַּלֵּין הַפְּנִים שֶׁל הַקְדוּשָׁה. וְאִזּוּ: "וַיִּרְאוּ אוֹתָהּ

מקראות המבוארים

הצועק להיות נשמע למרחוק. אל תחשוך - אל תמנע הקריאה. בשופר - כהרמת קול השופר. והגד לעמי פשעם - אמור להם במה הם פושעים והוכיחם עליהם.

וכתב רש"י (מגמרא ב"מ דף ל"ג): והגד לעמי פשעם - אלו תלמידי חכמים שכל שגגתם פשע ששגגת תלמוד עולה זדון. ולבית יעקב חטאתם - אלו עמי הארץ שאף זדונם שגגה:

הרד"ק מבאר בעניין הגרון: קרא בגרון - (...) והקריאה היא בגרון אף על פי שהדיבור הוא נחתך בפה הקול יוצא מן הגרון, וכן אמר רוממות אל בגרונם, בקראי נחר גרוני:

עזב ישאלוני משפטי צדק קרבת אלהים יחפצון: למה צמנו ולא ראית ענינו נפשנו ולא תדע הן ביום צמכם תמצאו יחפין וכל עציבכם תנגשו: הן לריב ומצה תצומו ולהכות באגרף רשע לא תצומו ביום להשמיע במרום קולכם: הכזה יהיה צום אבחרהו יום ענות אדם נפשו הלכף כאגמן ראשו ושק ואפר יציע הלזה תקרא צום יום רצון לה: הלוא זה צום אבחרהו לט פתח חרצבות רשע התר אגדות מוטה ושלח רצוצים חפשים וכל מוטה תנתקו:

ביאר מצו"ד: קרא בגרון - זהו מאמר ה' אל הנביא קרא בגרון, רצה לומר קרא בקול רם ביותר עד שיצא הקול מן הגרון כדרך

"וַיִּרְאוּ אוֹתָהּ שְׂרֵי פְרַעְה וַיְהִלְלוּ אוֹתָהּ אֵל פְּרַעְה" וַיִּנְנַע ה' אֵת פְּרַעְה

וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פְּרַעְה: וְלֹא־כָרַם הַיִּטִּיב בְּעִבּוּרָהּ וַיְהִי־לָהּ צֹאן וְבָקָר וְחֲמֹרִים וְעֹבְדִים וְשֹׁפְחֹת וְאִתְּנָת וְגַמְלִים: וַיִּנְנַע ה' אֵת־פְּרַעְה נְנָעִים גְּדָלִים וְאֵת־בֵּיתוֹ עַל־דְּבַר שְׂרֵי אִשְׁת־אֲבָרָם:

בגלל הרעב אברהם יורד למצרים, ושרה נלקחת לבית פרעה (בראשית יב יד-כ):

וַיְהִי כְּבֹא אֲבָרָם מִצְרַיִמָה וַיִּרְאוּ הַמִּצְרַיִם אֵת־הָאִשָּׁה כִּי־יָפָה הִוא מְאֹד: וַיִּרְאוּ אֹתָהּ שְׂרֵי פְרַעְה וַיְהִלְלוּ אֹתָהּ אֵל־פְּרַעְה־מֵא

עיונים בקשרי המקראות

ישאלוני משפטי צדק ב] תיקון התענית. אך בשתי תיקונים אלו בעצמם מבואר שיש בחינה של פגם, כאשר לא עושים את זה כראוי. עיין היטב ודוק. מא. והנה לפי זה מבואר שהקליפות שהם ראשי התאוות מנסים לצוד את הדיבור שהיא אישה יראת ה', ולקחת אותה אל פרעה שהוא הקליפה היותר קשה של הכפירה. ויש לעיין האם זה קשור לשני סוגי הקושיות

אל יוסף, שבזה מתקשר כלל העניין של ויגש אליו יהודה. לט. ויש לעיין ולהתבונן בעניין הצום המובא בפסוקים אלו, כי מתוך זה יובן שגם בעניין הצום יש יניקת הקליפות לעשות צום שאינו כראוי, ומהו הצום הראוי. מ. ויש לציין מספר קשרים שמרומזים בפסוקים אלו. כי מבואר בפסוקים שתי תיקוני המאמר המרכזיים המובאים בדברי רבינו. א] תיקון הפוסקים -

שָׂרֵי פְרַעָה", (בראשית שם) הֵינּוּ שְׂאֵלוֹ הַשָּׂרִים הַגְּלֹל, רוֹאִים אֶת יוֹפֵי הוֹד הַדִּיבוֹר, "וַיְהִלְלוּ אוֹתָהּ אֶל פְּרַעָה", וְכָל זֶה הוּא מְכוּוֹן מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כִּדְרֵי לְהוֹצִיא בְלָעַם מִפִּיהֶם, בְּחִינַת: "עַתָּה אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לָרַע לוֹ". וְזֶה "וַיִּנְגַע ה' אֶת פְּרַעָה".

וְזֶה (משלי לא) "אִשָּׁה יִרְאֵת ה' הִיא תִתְהַלֵּל", בְּחִינַת "וַיְהִלְלוּ אוֹתָהּ אֶל פְּרַעָה", אֵינן זֶה אֶלָּא בְשִׁבִיל "תִּנּוּ לָהּ מִפְּרֵי יָדֶיהָ", הֵינּוּ,

מקראות המבוארים

דיבורה^{מב} אומרת למלאך הקדוש והוא מכה: וברמב"ן: וטעם ויראו אותה שרי פרעה, כי כאשר ראו אותה המצרים אמרו ראוייה זאת לשרים הגדולים, והנה הביאווה אליהם, וגם הם יראו לנפשם מנגוע בה כי מפני היופי הגדול ידעו כי המלך יחפוץ בה מאד, ויהללו אותה בנייהם לומר ראוייה היא למלך, לשון רש"י, וזה דעת אונקלוס שאמר ושבחו יתה לות פרעה, או שהללוה אל המלך עצמו ושלא ולקחה:

פירש רש"י: ויהי כבוא אברם מצרימה - היה לו לומר כבואם מצרימה אלא לומר שהטמין אותה בתיבה ועל ידי שתבעו את המכס פתחו וראו אותה: ויהללו אותה אל פרעה - הללוה בנייהם לומר הגונה זו למלך: וינגע ה' וגו' - במכת ראתן לקה שהתשמיש קשה לו (בראשית רבה): ואת ביתו - כתרגומו ועל אנש ביתיה (ומדרשו לרבות כותליו ועמודיו וכליו ברש"י ישן): על דבר שרי - על פי

"אִשָּׁה יִרְאֵת ה' הִיא תִתְהַלֵּל: תִּנּוּ לָהּ מִפְּרֵי יָדֶיהָ"

היא תתהלל^{מד}: תִּנּוּ לָהּ מִפְּרֵי יָדֶיהָ וַיְהִלְלוּהָ בְשָׁעָרִים מְעֻשִׂיהָ:

בפשוטו מדבר באשה יראת ה', ופירש רש"י: שֶׁקָרַח חָחֵן - אִשָּׁת הַחָחֵן וַיּוֹפֵי אֵינן מֵהַלְלִין אוֹתָהּ אֶלָּא

שלמה המלך משבח את אשת החיל (משלי לא י-לא): אִשָּׁת חֵילִי מִי יִמְצָא וְרָחֵק מִפְּנִינִים מְכַרְהָ: (...) קָמוּ בְנֵיהָ וַיֹּאשְׁרוּהָ בַעֲלָהּ וַיְהִלְלוּהָ: רְבוֹת בְּנוֹת עֲשׂוּ חֵיל וְאֶת עֲלִית עַל בְּלָנְהָ: שֶׁקָרַח חָחֵן וְהִבֵּל הֵיפִי אִשָּׁה יִרְאֵת ה'

עיונים בקשרי המקראות

כעין מה שרבינו מזכיר שהם רואים את יופי הוד הדיבור, ומדוע אם כן מובא בפסוק "שקר החן והבל היופי". וכן יש להבין שרבינו מקביל בין ההילול של שרי פרעה וההילול של הקב"ה שהוא מהלל את השכינה בבחינת "בעלה ויהללה" וכן הילולה בשערים בגלל שהיא יראת ה'.

המוזכרים בתחילת התורה? מב. ויש לעיין מה הקשר בין דיבורה של שרה לכך שהדיבור הופך עצמו אל הקליפות לברר הניצוצות מתוכם. מג. ויש לציין שגם רות נקראה בשם זה (אשת חיל) על ידי בועז כמובא בספר רות פרק ג'. מד. לכאורה היופי המוזכר הוא יופי רוחני,

לְהוֹצִיא נְצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה מִבִּינֵיהֶם. כְּשֶׁהִיא מוֹצִיָּאָה כָּל חַיּוֹתָהּ מִבֵּין הַקְּלִיפּוֹת, אִזִּי מִשְׁלִיכִין כָּל הָעֵכוֹ"ם אֶת אֱלִילֵיהֶם, וּפּוֹנִים כּוֹלָם לְאֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל, "לְקַרְוֵא כּוֹלָם בְּשֵׁם ה'"; וְזֶה עֵיקַר קִישׁוּמֵי הָאֱמוּנָה, שֶׁיִּקְרְבוּ אַחֲרֵים לְאֱמוּנָתָהּ.

מקראות המבוארים

הנמצאות בשאר החכמות אין תועלתן רב מול חכמת התורה כי כמוהם כאין נגדה: תנו - אל הנפש המשכלת בחכמת התורה יש שכר בעמלה והיא המלמדת מעשים הגונים לכן היא העולה על כולנה:

ובמדרש תנחומא מבואר שנאמר על שרה: זה שאמר הכתוב אשת חיל עמרת בעלה (משלי יב) זה אברהם שהיה מקונן על שרה מה כתיב למעלה מן הענין ותמת שרה וגו' התחיל אברהם לבכות עליה ולומר אשת חיל מי ימצא בטח בה לב בעלה (שם לא) אימתי בשעה שאמר לה אמרי נא אחותי את.

ובמדרש משלי נדרשו פסוקים אלו על רות: רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה. זו רות המואביה, שנכנסה תחת כנפי השכינה. שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל. שהניחה אמה ואבותיה ועושרה, ובאה עם חמותה וקבלה כל המצוות. וכו'. לפיכך זכתה, ויצא ממנה דוד שרוה להקב"ה בשירות ותשבחות. לכך נאמר, תנו לה מפרי ידיה.

ובזוהר הקדוש נדרש על כנסת ישראל, השכינה הקדושה^{מ"ד}. זה לשון זוהר תזריע מ"ב ע"ב: ר' אבא פתח ואמר (משלי לא) אשת חיל מי

הכל הכל ושקר אבל אשה יראת ה' היא לכר תתהלל: מעשיה - כשרון מעשיה מעיד עליה להללה בשער העיר כל יוצא ובא.

ובמצו"ד: אשת חיל - כהתימו לספר מוסרי אמו חזר לשבח אשת חיל לכבוד אמו למען היות לה לזכרון. שקר החן - חן האשה ויפיה הם שקר והבל, רוצה לומר אין בהם תועלת רב עד להלל את האשה באלה אבל אשה יראת ה' היא הראויה להללה בזה: תנו לה - לזאת תנו לה מפרי ידיה רוצה לומר שלמו לה גמול מעשיה להללה ולשבחה. ויהללוה וגו' - רוצה לומר כשרון מעשיה יהללו אותה בשערים מקום מושב החשובים, ואין אם כן מהצורך לפרסם שבחה כי מעשיה הם המעידים עליה והם המהללים אותה.

עוד פירש רש"י שמדבר על התורה (כמדרש משלי): אשת חיל - היא התורה. מי ימצא - אשרי הזוכה למצוא אותה. קמו בניה - התלמידים: בעלה - הקדוש ברוך הוא: תנו לה - לעתיד לבא: מפרי ידיה - תפארת וגדולה עוז פאר וממשלה:

וכן במצו"ד על הנפש המשכילה בתורה: וכל הענין אמורה גם למשל על הנפש המשכלת שהיא עוזרת לבעליה כאשה לבעלה: שקר - העיונים הדקים והתחכמות החקירות

עיונים בקשרי המקראות

מה. ומדוע נקראת השכינה אשת חיל, מבואר בעץ חיים שער כ"א פרק ב'.

וְזֶה בְּחִינֹת (סבא משפטים דף צה) 'עוֹלִימָתָא שְׁפִירְתָּא דְלִית לָהּ עֵינִין'.
 'עוֹלִימָתָא שְׁפִירְתָּא', זֶה בְּחִינַת אֲמוּנָה, בְּחִינַת (שיר השירים ו) "יָפָה
 אֶת רַעֲיָתִי", בְּחִינַת "וְרַעַה אֲמוּנָה". 'דְּלִית לָהּ עֵינִין', הֵינּוּ אֵלּוּ
 הַקּוּשִׁיּוֹת הַנִּלְ, שְׂאִין לְעֵיִן בְּהֶם, וְצָרִיד לְחִזֵּק בְּאֲמוּנָתוֹ.

מקראות המבוארים

ימצא דא כנסת ישראל דאיהי אשת חיל כמה
 דאמרן, מי ימצא כמה דאת אמר אשר ימצא
 אתכם באחרית הימים, מי ימצא מאן יזכה
 למהוי בה בשלימו ולאשתכחא עמה תדיר.
 ובביאור 'מתוק מדבש': רבי אבא פתח -
 לדרוש בענייני השכינה. דאיהי אשת חיל
 כמה דאמרן - זו היא השכינה שהיא אשת
 חיל כמו שאמרנו.

עוֹלִימָתָא שְׁפִירְתָּא, וְלִית לָהּ עֵינִין, וְגוֹפָא טְמִירְתָּא וְאִתְגַּלְיָא,
 אִיהִי נְפֻקַת בְּצַפְרָא, וְאִתְפְּסִיאת בִּימְמָא. אִתְקַשְׁטַת בְּקִשׁוּטִין דְּלֹא הוּוּ.

בזוהר הקדוש במאמר ה'סבא דמשפטים' התבארו
 סודות רבים בעניין היבוס וגלגולי הנשמות, נשמות
 הגרים ועוד. בתחילה הדברים נאמרו כקושיות
 תמוהות שבהן רמז את הסודות שגילה אחר
 כך לרבי יוסי ולרבי חייא (זוהר משפטים דף צ"ה
 ע"ב): מֵאֵן הוּא נְחָשָׁא, דְּפִרַח בְּאוּרָא, וְאוּל
 בְּפִרְדָּא, וּבִין בְּדָ וּבִין בְּדָ, אִית נִיחָא לְחַד
 גְּמֵלָה, דְּשָׁכִיב בֵּין שְׁנַי. שְׂרִי בְּחִבּוּרָא וְסִיִּים
 בְּפִרְדָּא. וּמֵאֵן אִיהוּ נְשָׂרָא, דְּקָא מְקַנְנָא,
 בְּאִלְן דְּלֹא הָוָה. בְּנוֹי דְּאִתְגַּזְלוּ, וְלֹאוּ מִן
 בְּרִיין. דְּאִתְבְּרִיאוּ בְּאַתְרָא דְּלֹא אִתְבְּרִיאוּ. כַּד
 סְלָקִין נְחִתִין, כַּד נְחִתִין סְלָקִין. תְּרִין דְּאִינוּן
 חד, וְחַד דְּאִינוּן תְּלָתָא. מֵהוּ עוֹלִימָתָא
 שְׁפִירְתָּא, וְלִית לָהּ עֵינִין, וְגוֹפָא טְמִירְתָּא
 וְאִתְגַּלְיָא, אִיהִי נְפֻקַת בְּצַפְרָא, וְאִתְפְּסִיאת
 בִּימְמָא. אִתְקַשְׁטַת בְּקִשׁוּטִין דְּלֹא הוּוּ.^מ
 וביאור 'מתוק מדבש': מהו עולימתא שפירתא
 ולית לה עינין מי היא עלמה יפה שאין לה
 עיניים, רוצה לומר פרצוף רחל שכתוב בה
 ורחל הייתה יפת תואר ויפת מראה לא נזכר
 בה עיניים בתורה. אתקשטת בקישוטין
 דלא הוו והיא מתקשטת בקישוטין שלא
 היו, דהיינו במ"ן חדשים שלא נתבררו
 עדיין מעולם.

"יָפָה אֶת רַעֲיָתִי"

הקב"ה משבח את כנסת ישראל בשובם בבית
 שני (שיר השירים ו ד-ט): יָפָה אֶת רַעֲיָתִי
 כְּתַרְצָה נְאוּה כִּירוּשָׁלַם אֵימָה כְּנֶגְדְּגֹלוֹת:
 הַסְבִּי עֵינֶיךָ^מ מִנְּגֵדִי שֶׁהֶם הִרְהִיבֵנִי שְׁעָרֶךָ

עיונים בקשרי המקראות

מו. ובהמשך דבריו מדבר שם גם מעניין בועז ורות, וכן מדבר שם מעניין "עת אשר שלט האדם באדם
 לרע לו". מז. ויש לעיין בעניין הפסוק "הסבי עיניך מנגדי", במה זה מקושר לעולימתא שפירתא דלית

'גופא טְמִירְתָּא וְאַתְגָּלִי', כִּי הִיא טְמִירָא, כִּי אִם תִּשְׁאַל אֶת הַמַּאֲמִין
 אֵיזָה טַעַם בְּאֻמוֹנָה, וְדַאי אִינוּ יוֹדְעֵי לְהַשִּׁיב לָךְ טַעַם, כִּי אֻמוֹנָה
 אִינוּ שְׂיִיד אֱלֹא בְּדָבָר שְׂאִינוּ יוֹדְעֵי טַעַם, וְאַף עַל פִּי כֵן 'וְגִלְיָא', הֵיִינוּ
 שְׂאִיצֵל הַמַּאֲמִין הַדָּבָר גָּלוּי, כְּאֵלוּ רוֹאֵה בְּעֵינָיו אֶת הַדָּבָר שֶׁהוּא
 מַאֲמִין בּוֹ, מִחֲמַת גּוֹדֵל אֻמוֹנָתוֹ הַשְּׁלִימָה.

'נִפְקַת בְּצַפְרָא, וּמִתְכַּסֵּיָא בִּימָמָא', כִּי הָאֻמוֹנָה מִתְחַדְּשָׁת אֲצֵל
 הָאָדָם בְּכָל בּוֹקֵר, בְּחִינַת (איכה ג) "חֲדָשִׁים לְבָקָרִים וְכוּ'". 'וּמִתְכַּסֵּיָא
 בִּימָמָא', מִחֲמַת טְרִדַת עֶסְקֵי עוֹלָם, נִתְכַּפֶּה הָאֻמוֹנָה.

מקראות המבוארים

אטיל עליהם שלא להלחם ולהשביתכם מן
 המלאכה כמו שנאמר בעזרא:

אחת היא יונתי - ומכולם אחת היא הנבחרת
 לי ליונה תמה שהיא תמימת לב עם בן זוגה:
 אחת היא לאמה - לכנסיייתה הרבה מחלוקות
 בבתי מדרשות כולם לכם להבין תורה על
 מכונה ואל אמתתה: ברה היא ליולדתה -
 יעקב ראה אותה מטה שלימה בלא פסול
 והודה וקילס למקום שנאמר (בראשית
 מז) וישתחו ישראל על ראש המטה: ראוה
 בנות - את ישראל בגדולתה: ויאשרוה -
 ומה הוא קילוסך מי זאת הנשקפה עלינו
 ממקום הגבוה לנמוך קרויה השקפה כך בית
 המקדש גבוה מכל ארצות:

בעדר העזים שגלשו מן הגלעד: שניך
 בעדר הרחלים שעלו מן הרחצה שפלים
 מתאימות ושפלה אין בהם: כפלה הרמון
 רקתך מבעד לצמתך: ששים המה מלכות
 ושמונים פילגשים ועלמות אין מספר: אחת
 היא יונתי תמתי אחת היא לאמה ברה היא
 ליולדתה ראוה בנות ויאשרוה מלכות
 ופילגשים ויהללוה:

ופירש רש"י: יפה את רעיתי בתרצה -
 והקדוש ברוך הוא מקלסה על זאת יפה את
 רעיתי כשאת רצויה לי כך הוא נדרש בספרי:
 נאזה - את עתה כאשר בראשונה בירושלים:
 איומה כנגדנלות - חיילי מלאכים אימתך

"חֲדָשִׁים לְבָקָרִים" וכו'

משלום^מ נפשי נשיתי טובה: ואמר אבד
 נצחי ותחלתני מה: זכר עניי ומרודי לענה

ירמיהו מקונן על גודל צער החורבן, ויחד עם זאת
 מתחזק באמונה ובייחול לה: (איכה ג יז-כו): ותזנח

עיונים בקשרי המקראות

לה עיינין. מנח. וראה לעיין מה קשר העניין לתיקון השלום ופגם המחלוקת. מט. ונראה מלשון

'מִתְקַשְׁטֵת בְּקִישׁוּטֵין דְּלָא הוּו', הֵינּוּ עִיקַר קִישׁוּטֵי הָאֲמוּנָה, בְּשִׁמְקַרְבֵּין אֶצְלָה בְּנֵי אָדָם שְׁלֵא הֵוּ מְקוֹרְבֵין לָהּ.

מקראות המבוארים

בפסיקתא זוטרתא נדרש על חידוש הנשמה:
חדשים לבקרים. מתוך שאתה מחדש בכל
בוקר ובוקר נשמתנו, יודעים אנו שרבה
אמונתך לגאלינו. וכן במדרש רבה (בראשית
פרשה ע"ח א'): חדשים לבקרים וגו' - אמר
רבי אלכסנדר, מהו חדשים לבקרים רבה
אמונתך, על שאתה מחדשנו בכל בקר
ובקר אנו יודעין שאמונתך רבה לתחיית
המתים^{יא}.

ובתרגום פירש על הניסים שבכל יום: ניסין חדתינ
מרחיש בצפריא סגיאה היא הימנותך^{יב}.

וְרֵאשׁ: זְכוֹר תִּזְכּוֹר וְתִשׁוּחַ עָלַי נַפְשִׁי: זֹאת
אָשִׁיב אֵל לְבִימָט עַל בֶּן אוֹחִיל: חֲסְדֵי ה' כִּי
לֹא תִמְנּוּ כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמָיו: חֲדָשִׁים לְבָקָרִים
רְבָה אֲמוּנַתְךָ: חֲלָקֵי ה' אִמְרָה נַפְשִׁי עַל בֶּן
אוֹחִיל לוֹ: טוֹב ה' לְקַוּוֹ לְנַפֵּשׁ תִּדְרָשְׁנוּ: טוֹב
וַיִּחִיל וְדוּמָם לְתִשׁוּעַת ה':

פירש רש"י: זֹאת אָשִׁיב אֵל לְבִי - אַחַר
שֶׁאָמַר לִי לְבִי אֲבֹדָה תּוֹחַלְתִּי מֵה' אָשִׁיב
זֹאת לְבִי וְאוֹחִיל עוֹד וּמָה הִיא זֹאת שֶׁאָשִׁיב
אֵל לְבִי: חֲדָשִׁים לְבָקָרִים - מִתְחַדְּשִׁים הֵם
חֲסִדֶיךָ מִיּוֹם אֶל יוֹם: רְבָה אֲמוּנַתְךָ - גְּדוּלָה
הִיא הַבְּטַחְתְּךָ וְדַבַּר גְּדוּלָה הוּא לְהֵאֱמִין בְּךָ
שֶׁתְּקִיִּים וְתִשְׁמֹר מֵהַבְּטַחְתָּ לָנוּ:

עיונים בקשרי המקראות

כמו מה שרבינו מזכיר שצריך להתחיל כל פעם
מחדש. נא. ויש להתבונן האם מתקשר
לכך שצדיקים עתידים להחיות מתים, שמשם
תושלם האמונה? נב. ומובן מדברי התרגום
שהניסים בונים את האמונה, ויש לקשר אולי
עניין זה לבניין האמונה מהגלוי על הסתום.

הפסוק שהתשובה שמישיב אל הלב מקושר
לעניין השאלות והתשובות המובאות בתחילת
התורה. עיין שם היטב ודוק. נ. ויש לעיין
בעניין התחדשות האמונה בכל יום, כיצד זה
קשור לכלל עניין ההתחלה וההתחדשות המובאת
בתורה, כי האמונה מתחילה בכל פעם מחדש

ו. וּבִשְׁהַאֲמוֹנָה כָּל כֶּךָ בְּשָׁלִימוֹת, אֲזִי אֲכִילְתוּ הִיא יְקָרָה
 מְאֹד, כִּי נִתְיַיְחַד קוֹדֶשׁ אַ בְּרִיךְ הוּא
 וְשִׁכְנֵתֶיהָ, בְּבַחֲנֵת "וַיֹּאמֶר בּוֹעֵז לְרוֹת". אֲזִי הָאֲמוֹנָה הִיא מְמַלְצֵת
 עַל הָרְחוּקִים לְפָנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שְׂיִקְרַב אוֹתָם בְּצֵל כְּנָפָיו, וְזֶה הִיא
 מְלִיצָתָהּ: כִּי עֵיֶקֶר טְעוּתָם שֶׁל הָרְחוּקִים מְאֻמוֹנַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ,
 מִחֲמַת שְׂעִיקָר יְדִיעַת אֱלֻקוֹתוֹ אֵינּוּ אֶלָּא מְגֻלוֹי עַל הַסֵּתוּם, וּמְחַמַּת
 שְׂרוּאִים מְגֻלוֹי, שֶׁהִנְהִיגַת הָעוֹלָם הוּא עַל יְדֵי מְעַרְכַּת הַמְּזוּלוֹת, נִפְלוּ
 בְּטְעוּיֹת, כָּל אֶחָד לְפִי טְעוּתוֹ. וַיֵּשׁ חוֹשְׁבִים שֶׁהַכֹּל עַל פִּי הַטְּבַע,
 עוֹלָם כְּמִנְהַגוֹ נוֹהֵג. וַיֵּשׁ חוֹשְׁבִים שְׂצָרִיךְ לְעִבּוֹד אֶת הָאֲמֻצְעִי, כְּמוֹ
 שְׂטָעוּ בְּעִגְלָ שְׂרָצוֹ לְעִשׂוֹת אֶת הָעִגְלָ אֲמֻצְעִי, בֵּינָם לְבִין הַשֵּׁם
 יִתְבָּרַךְ, שְׂאֲמָרוֹ: "אֲשֶׁר יִלְכוּ לְפָנֵינוּ" (שְׁמוֹת לב), בְּחִינַת אֲמֻצְעִי.

מקראות המבוארים

"אֲשֶׁר יִלְכוּ לְפָנֵינוּ"

אמר להם שלימים, ארבעים יום ולילו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו, שהרי בשבעה בסיון עלה, נמצא יום ארבעים בשבעה עשר בתמוז. בששה עשר בא השטן וערב את העולם והראה דמות חושך ואפילה וערבוביא לומר ודאי מת משה, לכך בא ערבוביא לעולם. אמר להם מת משה, שכבר באו שש שעות ולא בא וכו', כדאיתא במסכת שבת (דף פט). ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המעונן בין קודם חצות בין לאחר חצות, שהרי לא ירד משה

לשון הכתוב (שמות לב א): וַיֵּרָא הָעָם כִּי־בִשְׂשׁ מֹשֶׁה לָרְדַת מִן־הַהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל־אֶהָרֶן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי־זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מֶה־הָיָה לוֹ:

ופירש רש"י: כי בשש משה - כתרנומו, לשון איחור, וכן בושש רכבו, (שופטים ה כח), ויחילו עד בושש (שם ג כה). כי כשעלה משה להר אמר להם לסוף ארבעים יום אני בא בתוך שש שעות. כסבורים הם, שאותו יום שעלה מן המנין הוא, והוא

עיונים בקשרי המקראות

נג. ויש לעיין היטב בדברי רבינו בראיה זו, האם רבינו רוצה לבאר את הלשון 'לפנינו' מלשון פנים, שפגם האמצעי הוא פגם יחוד פנים בפנים? דהיינו שהאמונה בה' עם האמצעי הוא יחוד אחור באחור? עיין היטב בלשון רבינו בראיה זו.

וּבִטְעוֹת כְּזָה, רַבִּים נִכְשָׁלִים, וְעוֹשִׂים אֶת הַסִּיבּוֹת אֲמָצְעֵי, בֵּינָם
לְבֵין הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הֵינּוּ שְׂמֵאֲמִינִים בְּהֵשֵׁם יִתְבָּרֵךְ, אֲבָל מֵאֲמִינִים

מקראות המבוארים

תשובתו ויאמרו לי קום עשה לנו אלהים וגו', ואמר להם למי זהב התפרקו ויתנו לי ואשליכהו באש (להלן פסוקים כג כד). והנה אהרן מתנצל למשה ואמר לו אל יחר אף אדוני (להלן פסוק כב), והוא כמוסיף על חטאתו פשע, שאומר כי הם בקשו ממנו עבודה זרה ועשאה להם בידיו, ולמה לא יחר אפו, ומה חטאה גדולה מזו:

אבל הענין כמו שאמרת, שלא בקשו העגל להיות להם לאל ממית ומחיה, וקבלו עבודת אלהותו עליהם, אבל ירצו שיהיה להם במקום משה מורה דרכם. וזהו התנצלותו של אהרן, טען כי לא אמרו לי רק שאעשה להם אלהים אשר ילכו לפניהם במקומך אדני, שלא ידעו מה היה לך, ואם תשוב אם לא, ולכן הם היו צריכין למי שיורה להם דרכם כל זמן שלא תהיה אתה עמם, ואם אולי תשוב יעזבוהו וילכו אחריו כבראשונה. וכן היה הדבר, כי כיון שראו העם את משה מיד הניחו את העגל ובעטו בו שהניחו לו לשרפו ולזרות עפרו על פני המים, ולא היה מהם חולק עליו כלל. וכן תראה שלא הוכיחם, ולא אמר להם כלום, אבל בכואו במחנה וירא את העגל ומחולות מיד ברחו ממנו, והוא לקח העגל וישרוף אותו וישק אותו להם ולא מאנו כלל. ואלו היה להם לאלהים, אין דרך שיניח אדם מלכו ואלהיו לשרפת אש, הן ישרוף את תועבתם לעיניהם ולא יסקלוהו:

עד יום המחרת, שנאמר וישכימו ממחרת ויעלו עולות: אשר ילכו לפנינו - אלהות הרבה איוו להם: כי זה משה האיש - כמין דמות משה הראה להם השטן, שנושאים אותו באויר רקיע השמים: אשר העלנו מארץ מצרים - והיה מורה לנו דרך, אשר נעלה בה, עתה צריכין אנו לאלהות, אשר ילכו לפנינו:

והרמב"ן כתב שלא כווננו לאלוהות: אשר ילכו לפנינו - אלוהות הרבה אוו להם. כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים, והיה מורה לנו הדרך נעלה בה, לא ידענו מה היה לו, עתה צריכין לאלוהות הרבה אשר ילכו לפנינו. לשון רש"י. ואין לשונו מכון. אבל הכתוב הזה הוא מפתח לדעת נכון ענין העגל ומחשבת עושיו, כי בידוע שלא היו ישראל סבורים שמשה הוא האלהים, ושהוא בכחו עשה להם האותות והמופתים, ומה טעם שיאמרו כיון שהלך משה ממנו נעשה אלהים. ועוד, כי בפירוש אמרו אלהים אשר ילכו לפנינו, לא שיהיו נתנין להם חיים בעולם הזה או בעולם הבא. אבל היו מבקשין משה אחר, אמרו, משה שהורה לנו הדרך ממצרים ועד הנה, שהיו המסעים ע"פ ה' ביד משה (במדבר ט כג), הנה אבד ממנו. נעשה לנו משה אחר שיורה הדרך לפנינו ע"פ ה' בידו. וזה טעם הזכירם משה האיש אשר העלנו, לא האל אשר העלם, כי יצטרכו לאיש אלהים. וכן תוכל להבין זה מתשובת אהרן אל משה רבינו מה עשה לך העם הזה כי הבאת עליו חטאה גדולה (להלן פסוק כא), והיתה

גם בן באמצעי, ואומרים שצריך לסיבות. היינו, שמאמינים למשל בהסיבה של פרנסה שהוא המשא ומתן, ואומרים הסיבה של משא ומתן עיקר, כאלו חס ושלום בלא הסיבה של משא ומתן, אין יכולת ביד השם יתברך ליתן להם פרנסה. ובהסיבה של הרפואה, שהוא סמים, עושים מהם עיקר, כאלו חס ושלום בלי הסמים, אין יכולת ביד השם יתברך לרפא. ואין הדבר כן, כי הקדוש ברוך הוא סיבת כל הסיבות ועילת כל העילות, ואין צריך לשום סיבה. ועסקינו באלו הסיבות, צריך להאמין בהשם יתברך לבד, ולא לעשות מהסיבות עיקר.

וכשהצדיק מביטל בתפלתו איזה חיוב של מערכת המזלות, אזי נתידע מהגלוי על הסתום, שיש אלקי נמצא, שהוא שומע תפלת הצדיק, ומשידד המערכות, ומשנה הטבע. וכל זה יהיה לעתיד, כמו שאמרו חכמינו ז"ל: (פסחים סח) 'עתידים צדיקים להחיות את המתים' ושאר נפלאות.

מקראות המבוארים

'עתידים צדיקים להחיות את המתים'

זה אליהו, שנאמר ויאמר אליהו התשבי מתושבי גלעד וגו'. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: עתידים צדיקים שיחיו מתים, שנאמר עד ישבו זקנים וזקנות ברחבות ירושלים ואיש משענתו בידו מרוב ימים וכתוב ושמת משענתי על פני הנער.

לשון הגמרא בפסחים ס"ח: דאמר רב חננאל אמר רבי: עתידין צדיקים שיחיו את המתים, כתיב הכא ורעו כבשים כדברם וכתיב התם ירעו בשן וגלעד כימי עולם. בשן - זה אלישע הכא מן הבשן, שנאמר ויעני ושפט בבשן, וכתוב פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו. גלעד

עיונים בקשרי המקראות

נד. ובעניין המשענת והסמיכה, יש לעיין האם הדבר קשור למה שמובא בתחילת התורה, שאסור לסמוך על השכל אלא צריך לסמוך על אמונה, והאם כל זה קשור גם לזה שאסור לסמוך על אמצעי אלא רק להאמין בהשי"ת לבד.

וְזֶה: "וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָא" - דָּא תְּקַרְבַּתָּא דְּמַלְכָּא לְמַלְכָּא'.
 "וַיֹּאמֶר אֵלָיו: בִּי אֲדוֹנָי" - שְׁהַשְׁכִּינָה מִבְּקִשְׁתָּ רַחֲמִים מֵהַשֵּׁם
 יִתְבָּרֵךְ, עַל אֱלוֹ הָרְחוּקִים. "יְדַבֵּר נָא עִבְדְּךָ דְּכָר בְּאֲזִנֵי אֲדוֹנָי"
 - וְלֹא יִשְׁמַע עוֹד אֲמַצְעֵי. "וְאֵל יַחַר אִפְךָ בְּעִבְדְּךָ", עַל הָעֵבֶר.
 "כִּי כְמוֹךְ כְּפָרְעָה" - "פָּרְעָה", לְשׁוֹן הַתְּגַלּוֹת, כִּי אַתָּה אֵינְךָ יְדוּעַ
 לְבְנֵי אָדָם אֲלֵא מִהַגְּלוּי, וּמַחֲמַת נְשֵׁאֵינְךָ יְדוּעַ אֲלֵא מִהַגְּלוּי, לְפִיכְךָ
 טָעוּ כָּל אֶחָד לְפִי טָעוּתוֹ. אֲבָל כְּשֶׁאַתָּה מְבַטֵּל רְצוֹנְךָ בְּשִׁבִיל רְצוֹן
 הַצְּדִיק, כְּמוֹ נְשֵׁאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל: (מעד קטן טו:). 'הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גִזֵּר
 וְצַדִּיק מְבַטֵּל', אֲזִי יֵדְעוּ מִהַגְּלוּי עַל הַסְּתוּם, כְּשֶׁרֹאִים שְׂמֵעַרְכַּת
 הַמְּזֻלּוֹת מְחַיִּיבִים אֵיזָה גִזֵּירָה, וְצַדִּיק מְבַטֵּל, אֲזִי יֵדְעוּ שֶׁיֵּשׁ אֱלֹקֵי
 נְמָצָא, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה רְצוֹן הַצְּדִיק.

מקראות המבוארים

וּפִירֵשׁ רַש"י: אֵלֵא כַּמְדוּבֵר בֵּם דְּרִישָׁא - וַיַּעֲנֵי וּשְׁפַט בְּבִשְׁן - וּשְׁפַט הוּא אֲבִיו שֶׁל
 הַיֵּינוּ כִּרְבַּח חֲנַנְאֵל, כַּמְדוּבֵר בְּאֵלֵהוּ וְאֵלֵישַׁע
 שֶׁהָחִיו אֶת הַמֵּתִים - כִּךְ יַחֲיוּ כָּל הַצְּדִיקִים
 אֶת הַמֵּתִים, יִרְעוּ וְרַעוּ לְגִזֵּירָה שׁוּהָ.
 וַיַּעֲנֵי וּשְׁפַט בְּבִשְׁן - וּשְׁפַט הוּא אֲבִיו שֶׁל
 אֵלֵישַׁע, דְּכַתִּיב אֵלֵישַׁע בֶּן שְׁפַט. וְשִׁמְתָּ
 מִשְׁעַנְתִּי - בְּאֵלֵישַׁע כְּתִיב, עַל שֶׁהָחִיָּה בֶן
 הַשְּׂוֹנְמִית.

'הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גִזֵּר וְצַדִּיק מְבַטֵּל'

נֹאמֵר בְּשִׁמּוּאֵל ב' כ"ג ג': אָמַר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לִי
 דְּבַר צוּר יִשְׂרָאֵל מוֹשֵׁל בְּאָדָם צַדִּיק מוֹשֵׁל
 יִרְאֵת אֱלֹהִים:
 קֹאמֵר: אֵמַר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: לִי דִיבֵר צוּר
 יִשְׂרָאֵל, אֲנִי מוֹשֵׁל בְּאָדָם, מִי מוֹשֵׁל בִּי -
 צַדִּיק. שְׂאֲנִי גִזֵּר גִּזְרָה וּמְבַטֵּלָהּ.

וּדְרָשׁוּ בְּמִסְכַּת מוֹעֵד קֶטֶן דף ט"ז: אָמַר רַבִּי
 שְׂמּוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנְתָן: מֵאִי
 דְּכַתִּיב נֹאם דוֹד בֶּן יֵשׁי וְנֹאם הַגִּבֹּר הוֹקֵם
 עַל - נֹאם דוֹד בֶּן יֵשׁי, שֶׁהָקִים עוֹלָה שֶׁל
 תְּשׁוּבָה. אָמַר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לִי דִיבֵר צוּר
 יִשְׂרָאֵל מוֹשֵׁל בְּאָדָם צַדִּיק מוֹשֵׁל יִרְאֵת
 אֱלֹהִים, מֵאִי קֹאמֵר? אָמַר רַבִּי אַבְהוֹ, הַכִּי

פִּירֵשׁ רַש"י: צוּר יִשְׂרָאֵל - מוֹשֵׁל בְּאָדָם אֲנִי,
 מִי מוֹשֵׁל בִּי, צַדִּיק מוֹשֵׁל בִּי, וּמְבַטֵּלָהּ.
 וּרְבִינוּ חֲנַנְאֵל שֵׁם כְּתִב שֶׁהַצְּדִיק עוֹשֶׂה זֹאת
 בְּתַחֲיִנְתּוֹ: אָמַר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לִי דִיבֵר צוּר
 יִשְׂרָאֵל, אָמַר לִי הוּא הַמוֹשֵׁל בְּאָדָם, וְצַדִּיק
 הוּא הַמוֹשֵׁל בִּירְאֵת אֱלֹהִים, הוּא מוֹשֵׁל
 דְּבָרָיו כִּי מְבַטֵּל בְּתַחֲיִנְתּוֹ גִּזְרֵי שֶׁל הַקַּב"ה.

וְזֶה מֵה פְּרַעַה גּוֹזֵר וְאֵינוּ מְקַיִים - 'פְּרַעַה', הֵינּוּ מֵעֶרְכַּת הַמְּזֻלּוֹת, הַגְּלוּיִם לְכָל גְּזִירָתָם. אַף אֶתָּה, גּוֹזֵר וְאֵינְךָ מְקַיִים - כִּי הַצַּדִּיק מְבַטֵּל.

וְזֶהוּ: "וַיִּסַּב אֱלֹקִים וְכוּ" - אֵיִתָּא בַּמְדָּרֵשׁ (שמות פרשה כ) "וַיִּסַּב" לְשׁוֹן סְעוּדָה, הֵינּוּ לְשׁוֹן הַיְסִיבָה.

"וַחֲמִשִּׁים" - אַחַד מִחֲמִשָּׁה' (כמו שפרש"י שם), הֵינּוּ חֲמִשֶּׁת מוֹצְאוֹת הַפֶּה, שְׁעַל יָדָם כָּל הָעֶכְפוֹת פּוֹנִים לְאֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל "לְעַבְדוֹ שְׂכָם אַחַד", כְּמוֹ שְׂכַתוֹב: "אֲזַ אֶהְפּוֹךְ אֶל עַמִּים שְׂפָה בְרוּרָה וְכוּ".

מקראות המבוארים

מוצא מה שהקב"ה עושה הצדיק עושה, הקב"ה מחיה המתים ואליהו מחיה מתים, הקדוש ברוך הוא עוצר גשמים ואליהו עוצר גשמים, הקדוש ברוך הוא ממתיק את המרים ומשה המתיק מרים במרים.

במדרש שמואל מתקשר לכך שהצדיקים מחיים מתים כנזכר לעיל: אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל וגו', צדיק מושל יראת אלהים, אמר לו הקדוש ברוך הוא מכל שבראתי בעולמי מי מושל בי, צדיק מושל בי, את

וַיִּסַּב - לְשׁוֹן סְעוּדָה

להם הקב"ה שנאמר ויסב אלהים:

ובתנחומא במדבר ב': בנוהג שבעולם מלך בשר ודם שיוצא למדבר שמא מוצא שם שלוה כשם שהיה בפלטרין שלו אכילה ושתיה ואתם הייתם עבדים למצרים והוצאתי אתכם משם והרבצתי אתכם בסבסטיין שנאמר (שמות יג) ויסב אלהים את העם דרך המדבר, מאי ויסב מלמד שהרבצם כדרך שהמלכים מסובין רבוצין על מטותיהן.

נאמר בפרשת בשלח (שמות יג יז-ט): וַיְהִי כִשְׁלַח פְּרַעַה אֶת הָעָם וְלֹא נָחַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים פֶּן יִנָּחַם הָעָם בְּרֵאתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִם: וַיִּסַּב אֱלֹהִים אֶת הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

ודרשו בשמות רבה פרשה כ' י"ח: ויסב אלהים את העם מכאן אמרו רבותינו אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב שכך עשה

עיונים בקשרי המקראות

האמונה, וכן למשמעות הנוספת שיש בלשון ויסב, שהוא כמו טובב או הפך, שזה מכוון את קשרי הדברים גם להיפוך של הדיבור וכן להיפוך של אחור באחור.

נה. ויש להתבונן, מה הקשר בין הלשון של הסיבה שהוא רומז על אכילה, לכך שלשון זו בתורה רומזת גם ל'סיבות' שהם בחינת האמצעי, שאין שלמות

"עלו בני ישראל מארץ מצרים" – מפיצר הגרון, היינו על ידי עלות בני ישראל מראשי התאוות הנ"ל, מפיצר הגרון הנ"ל, על ידי הדיבור, מחזיר את העבו"ם לאמונת ישראל, וזה עיקר קישוטי האמונה, בחינת 'מתקשטא בקישוטין דלא הוי'; על ידי אמונה בשלימות – אזי הותרה אכילה, בחינת "ויסב". (עד כאן לשוננו, זכרוננו לברכה).

שפירך: לאות ב': 'וזה שלום ראשי תיבות 'ודע מ'ה ש'תשיב ל'אפיקורס', כי על ידי השלום – יודע להשיב על אפיקורסית שבלבו בנ"ל עיין שם. וגם על ידי השלום שיש בין ישראל בין אחד לחבירו, גם על ידי זה נתבטלין האפיקורסית, כמבואר במקום אחר.

וזה שאמרו רבותינו ז"ל (בראשית רבה פרשה לח) "חבור עצבים אפרים הנח לו" (הושע ד), שפשיש שלום בין ישראל אפילו עובדין עבודת

מקראות המבוארים

"חבור עצבים אפרים הנח לו", שפשיש שלום בין ישראל, אפילו עובדין עבודה זרה מוחלין להם'. אבל "חלק לבם, עתה יאשמו"י

עתה ירעם - מרעית מצומצמת ככבש הרועה במרחב ולא כשור פטם שאובסין אותו בשעורין וכרשינין: חבור עצבים אפרים - נצמד לעכו"ם ואי אפשר לו לפרוש לפיכך הנח לו אתה הנביא ולא תנבא להוכיחו כי לא יועיל: סר סבאם - נעשה משתיהם זר מעלי סר ל' זר כמו

זה לשון הכתוב (הושע ד טז-יח): כי כפרה סררה סרר ישראל עתה ירעם ה' ככבש במרחב: חבור עצבים אפרים הנח לו: סר סבאם הזנה הזנו אהבו הכו קלון מגניה:

ופירש רש"י: כי כפרה סוררה - כתורא דאתפטים ובעיט כן סרר ישראל מרוב אכילה ושתייה:¹²

עיונים בקשרי המקראות

אֱלִילִים, מוֹחְלִין לָהֶם. אָבֵל "חָלַק לָבֶם עֵתָה יֵאָשְׁמוּ" (שם י), כִּי עַל יְדֵי הַמַּחְלֻקָּת בָּאִין כְּפִירוֹת כַּנִּל, וְכָל אֶחָד אוֹחֵז בְּדַעְתּוֹ, מֵאַחַר שְׂאִינָם בָּאִים וּמְתוּוּעֵדִים יַחַד לְדַבֵּר אֶחָד עִם חֲבִירוֹ לְהַפְכוֹ לְדַעְתּוֹ. וְאֶפִּילוֹ יָבוֹאוּ יַחַד וַיְדַבְּרוּ זֶה עִם זֶה, לֹא יָשׁוּב מִדַּעְתּוֹ מִחֲמַת הַנִּצְחוֹן שֶׁל הַמַּחְלֻקָּת.

אָבֵל כְּשֵׁיִשׁ שָׁלוֹם, אֶפִּילוֹ עוֹבְדֵינָם כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת מוֹחְלִין לָהֶם, כִּי עַל יְדֵי הַשָּׁלוֹם בְּוֹדָאֵי יִתְבַּטֵּל הָעֲבוּדָה זָרָה וְהַאֲפִיקוֹרְסִית שֵׁיִשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶם, עַל יְדֵי שְׂיִדְבְּרוּ זֶה עִם זֶה, וַיֵּשִׁיבוּ זֶה אֶת זֶה מִדַּעְוֹתָיו הָרָעִים וְהַכְּפִירוֹת, וּבְוֹדָאֵי יָבוֹאוּ לְאִמּוּנָה שְׁלִימָה וַיִּשְׁרָה עַל יְדֵי הַשָּׁלוֹם כַּנִּל וְכַמְבּוֹאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר.

(גַּם זֶה שְׂיִיךְ לְאוֹת הַנִּל:) מִהַמַּחְלֻקָּת נַעֲשֶׂה הַלְכוֹת כַּמְבּוֹאֵר בְּ"תִהְיֶה לְדוֹד" (בְּסִימָן יב) עֵינֵינָם שָׁם הַיֵּטֵב, מְבּוֹאֵר שָׁם שֶׁהַהֲלָכוֹת הֵם תִּיקוֹן הַמַּחְלֻקָּת, כִּי חוֹזֵר וּמְהַפֵּךְ הַצִּירוּפֵי אוֹתוֹת שֶׁל הַמַּחְלֻקָּת לְהַלְכוֹת כַּמְבּוֹאֵר שָׁם עֵינֵינָם שָׁם, מֵהַ שְׂכַתּוֹכָם שָׁם שֶׁהַצִּדִּיק לוֹמֵד אֵלּוֹ הַצִּירוּפֵינָם שֶׁל הַמַּחְלֻקָּת וְעוֹשֶׂה מֵהֶם צִירוּף הַלְכָה וְכוּ' עֵינֵינָם שָׁם. וְזֶהוּ בְּחִינַת מֵהַ שְׂמְבּוֹאֵר כָּאֵן, שְׂצַרִּיכִין לְלַמּוֹד הַלְכוֹת דֵּהֵינּוּ פּוֹסֵק בְּשִׁבִיל תִּיקוֹן הַמַּחְלֻקָּת. וְהֵבֵן.

מקראות המבוארים

פליטה, רבי אומר גדול השלום שאפילו ישראל עובדים עבודת כוכבים ושלום ביניהם אמר המקום כביכול איני יכול לשלוט בהן כיון ששלום ביניהם, שנאמר (הושע ד) חבור עצבים אפרים הנח לו, אבל משנחלקו מה הוא אומר (הושע י) חלק לבם עתה יאשמו הא למדת גדול השלום ושנואה המחלוקת.

(ירמיה ב) סורי הגפן נכריה כלו' סר ממקומו ונהפך לאחר:

והדרשו בבראשית רבה פרשה ל"ח ו': דור המבול על ידי שהיו שטופים בגזל שנאמר (איוב כד) גבולות ישיגו עדר גזלו וירעו, לפיכך לא נשתייר מהן פליטה אבל אלו על ידי שהיו אוהבים זה את זה שנאמר ויהי כל הארץ שפה אחת לפיכך נשתיירה מהן

(שׁוֹרֵף לְאוֹת הַ): 'גַּם כִּי עִיָּקֵר כָּל הַדְּבָרִים הֵן הַתְּחִלָּה, כִּי 'כָּל הַתְּחִלּוֹת קְשׁוֹת' מִחֲמַת שְׁיוּצָא מֵהִיפּוֹד אֶל הִיפּוֹד וְכוּ' כַּנ"ל. וְעַל כֵּן, בְּכָל פֶּעַם וּפֶעַם שְׁנוּסֵעַ לְהַצְדִּיק, צָרִיךְ שְׂרִיָּאָה שְׂיִבֵּא בְּכָל פֶּעַם מִחֲדָשׁ, לֹא כְּמוֹ שְׂכָבֵר הָיָה אֶצֶל הַצְּדִיק וְעַכְשָׁיו הוּא כָּא פֶּעַם שְׁנִית, רַק כְּמוֹ שְׂלֹא הָיָה מֵעוֹלָם אֶצֶל הַצְּדִיק, וַיְהִי אֶצֶל כְּמוֹ שְׂבֵא עַכְשָׁיו מִחֲדָשׁ פֶּעַם רִאשׁוֹן, כִּי עִיָּקֵר הִיא הַתְּחִלָּה, כִּי 'כָּל הַתְּחִלּוֹת קְשׁוֹת', כַּנ"ל.

'נִמְצָא, שְׂעִיָּקֵר כַּח הָעֲבוּדָה שֶׁל כָּל הַיָּמִים, אֵינּוּ אֶלָּא הַתְּחִלָּה, כַּנ"ל, עֵינֵי שָׁם. וְכַפִּי הַכַּח וְהַתְּלֵהּבוֹת שֶׁל הַתְּחִלָּה, כֵּן הוֹלֵךְ וּמִתְנַהֵג בְּעֲבוּדָתוֹ, כִּי עִיָּקֵר הִיא הַתְּחִלָּה כַּנ"ל, עַל כֵּן צָרִיךְ לְהַתְּחִיל בְּכָל פֶּעַם מִחֲדָשׁ, כִּי כֵּן וְאוֹלֵי לֹא הִיְתָה הַתְּחִלָּתוֹ כְּרִאשׁוֹ, וְאִם כֵּן גַּם כָּל עֲבוּדָתוֹ אֵינָה בְּשִׁלְיֻמוֹת כְּרִאשׁוֹ, כִּי הַכֹּל מִתְנַהֵג כְּפִי הַתְּחִלָּה, עַל כֵּן צָרִיךְ לְהַתְּחִיל בְּכָל פֶּעַם מִחֲדָשׁ, וְלִבֵּא לְהַצְּדִיק מִחֲדָשׁ, בְּכַח הַתְּלֵהּבוֹת גְּדוֹל וְהַתְּנַבְּרוֹת חֲדָשׁ לְעֲבוּדַת הַשָּׁם יִתְבָּרֵךְ, בְּדִי שְׂתִהְיֶה עֲבוּדָתוֹ כְּרִאשׁוֹ כְּפִי כַּח הַתְּחִלָּה כַּנ"ל. וְכֵן בְּכָל פֶּעַם וּפֶעַם צָרִיךְ לְחַשׁוֹשׁ חֲשָׁשָׁא זוּ, כֵּן לֹא הַתְּחִיל עַדִּין כְּרִאשׁוֹ, וְצָרִיךְ לְהַתְּחִיל וְלִבֵּא לְהַצְּדִיק בְּכָל פֶּעַם מִחֲדָשׁ.

